

KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

- ☛ Tarihi süreçte iklim sisteminde çeşitli nedenlerle değişimler yaşanmıştır. Bu değişimlerin etkisiyle iklim özelliklerinde küresel çapta meydana gelen değişimlere **küresel iklim değişikliği** adı verilir.

İklim Değişikliğine Neden Olan Faktörler

Doğal Faktörler

- ☛ Işınimsal etkenler
- ☛ Atmosferdeki sera gazlarındaki değişim
- ☛ Tektonik hareketler

İnsan Faaliyetleri

- ☛ Sanayi faaliyetleri
- ☛ Bitki örtüsünün tahrip edilmesi
- ☛ Ulaşım faaliyetleri

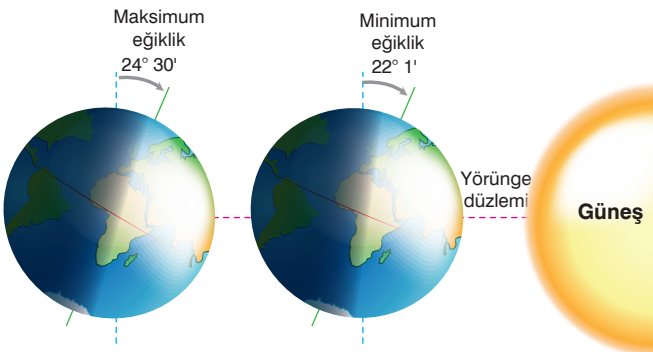
Bilim insanları; iklim değişimleri ile ilgili araştırmalarında aşağıdaki bulguları kullanmaktadırlar:

- ☛ Bitki ve hayvan fosilleri
- ☛ Tortul kayaçların fiziksel ve kimyasal özellikleri
- ☛ Okyanus tabanlarındaki tabakaların ve çökellerin bileşimi
- ☛ Geçmiş dönemlere ait relikt (kalıntı) bitkiler
- ☛ Asırlık ağaçların yaş halkaları
- ☛ Deniz ve göl kenarındaki taraçalar
- ☛ Buzul örtüleri, buzul aşındırma ve biriktirme şekilleri vb.

KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN NEDENLERİ

DOĞAL FAKTÖRLER

Işınimsal Etkenler

Günümüzde 23° 27' olan eksen eğikliği geçmiş dönemlerde 24° 30' ile 22° 01' arasında değişiklik göstermiştir. Bu açı değişikliği Güneş'ten alınan enerji miktarını etkilemektedir.

- ☛ Işınimsal etkenler, Dünya'nın yörüngesinin elips şeklinde olması ve Dünya'nın eksen eğikliğidir.
- ☛ Işınimsal etkenlerde zaman içindeki değişimlerin, Dünya'nın enerji bilançosunu değiştirerek yeryüzünde iklim değişikliklerine yol açtığı bilinmektedir.

Bilim insanları, yörünge ve eksen eğikliğindeki değişimlerin yeryüzünde belirgin sıcaklık değişimlerine neden olduğunu ve özellikle buzul çağlarının ortaya çıkmasında rol oynadığını kanıtlarıyla ortaya koymuştur.

Atmosferdeki Sera Gazlarındaki Değişim

- ☛ Atmosferde ısıyı tutan su buharı, karbondioksit, metan ve ozon gibi gazlar **sera gazları** olarak bilinir. Bu gazlar güneş ışığını dünyaya geçirir fakat ısıyı dışarıya bırakmaz. Bu olaya **sera etkisi** denir.
- ☛ Atmosferdeki sera gazları ve aerosol adı verilen partikül maddelerde meydana gelen değişimler yeryüzündeki sıcaklık değerlerini doğrudan etkiler. Geçmiş çağlardaki volkanik faaliyetlere bağlı olarak atmosferdeki karbondioksit gazının arttığı tespit edilmiştir.
- Atmosferdeki karbondioksit seviyesiyle iklim koşulları ve küresel sıcaklıklar arasında doğrudan bir bağlantı vardır.

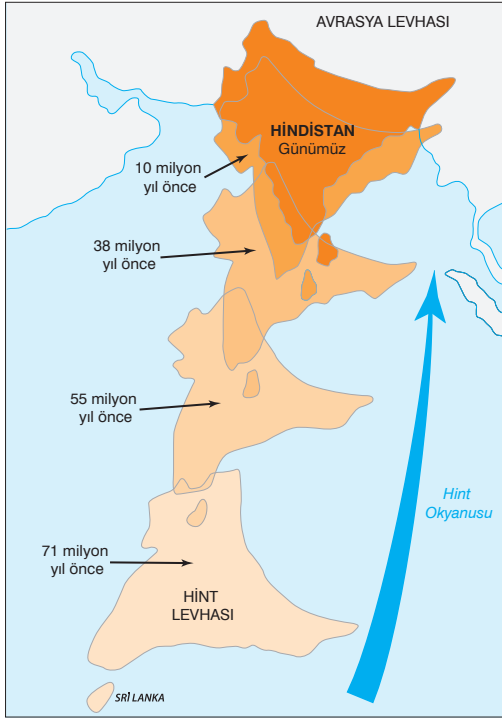

Sera etkisinin oluşumu

Tektonik Hareketler

- ☛ Yer kabuğu levha adı verilen ve hareket eden büyük kara parçalarından oluşmaktadır. Bu levha hareketlerine genel olarak tektonizma adı verilir.
- ☛ Tektonik hareketler okyanus ve kıtaların büyüklüklerini ve konumlarını değiştirmiş, buna bağlı olarak da iklim koşullarına etki etmiştir.
- Örneğin, eskiden daha soğuk iklim koşullarına sahip olan Hindistan kara kütesinin kuzeye doğru hareketiyle sıcak kuşağa doğru kaymıştır.

Tektonik hareketler Hindistan karasının konumunu değiştirmiştir.

İNSAN FAALİYETLERİ

- İnsanların atmosferin sera etkisine müdahalesi ile küresel iklim değişimi yaşanmaktadır.
- Eskiden yerel ölçekte görülen insan etkileri Sanayi Devrimi sonrası artan fosil yakıt kullanımıyla küresel bir boyut kazanmıştır.
- Antroposen Çağı'nda artan insan faaliyetleri sera gazı birikimini artırmış, bu durum küresel sıcaklık artışı ve iklim değişikliklerini beraberinde getirmiştir.

- İnsanların atmosferdeki sera gazlarını artıran başlıca faaliyetleri şunlardır:
 - Sanayi tesislerinde, enerji üretiminde, ulaşımda ve ısınmada fosil yakıt kullanımının artması
 - Ormanların tahrip edilmesi

- ▶ Pirinç tarımı yapılan alanların artması
- ▶ Tarımda azotlu gübre kullanımının artması
- ▶ Şehirlerin ısı adasına dönüşmesi
- ▶ Çöplerin gömülmesi veya yakılması

Örnek 16

İnsan faaliyetlerine bağlı olarak doğal sistemlerdeki bazı değişimler gelecekte birçok olumsuz durumun ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Buna göre;

- I. küresel ısınmaya bağlı olarak buzulların hızla erimesi,
- II. artan nüfusa bağlı olarak yerleşmelerin dikey yönlü büyümesi,
- III. orman alanlarının hızla yok edilmesi,
- IV. gelişen teknolojiye bağlı yeni araçların yapılması

faaliyetlerinden hangileri bu olumsuz durumlara **daha fazla** neden olacaktır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

(ÖSYM Sorusu)

Çözüm

KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİLERİ

- Deniz seviyeleri, kıyılar, buzul, çöl ve göl alanları değişmiştir. Bu durum,
 - ▶ Kutup bölgeleri ile dağların yüksek kesimlerindeki buzulların hızla erimesine,
 - ▶ Buzulların erimesine bağlı olarak deniz seviyesinin yükselmesine,
 - ▶ Deniz seviyesindeki yükselme nedeniyle kıyılarda sel ve taşkınlara, sahil bölgelerinde toprak kaybına yol açmıştır.
- XX. yüzyılda atmosferdeki sera gazlarının artmasıyla sıcaklık değerleri yaklaşık olarak 1 °C artmıştır.
- Bu durum,
 - ▶ Kuzey yarım Küre'de göl ve akarsuların donma süresinin uzamasına,
 - ▶ İlkbaharda karla kaplı sürenin azalmasına
 - ▶ Şiddetli yağışların meydana gelmesine
 - ▶ Buzullarda erimelerin yaşanmasına

- ❖ Kolera ve Kırım-Kongo kanamalı ateşi gibi hastalıkların artmasına,
- ❖ Tarım yapılabilen alanların kutuplara doğru genişleme göstermesine yol açmıştır.

Sıcaklık artışı özellikle kutup bölgelerindeki hayvanların yaşam alanlarını olumsuz olarak etkilemiştir.

- ❖ Küresel sıcaklık artışı okyanusların özelliklerini de etkilemiştir. Okyanuslardaki akıntılar, deniz buzullarının alanı, suyun yoğunluğu ve hacmi ile pH derecesi, fitoplaktonların verimliliği ve ürettikleri klorofil miktarı değişmiştir.
- ❖ Küresel sıcaklık artışından en fazla etkilenen alanlardan biri de kriosferdir. Kriosferdeki buzul alanları, kar örtüsü, permafrost (donmuş topraklar) alanlar bu artışından etkilenmektedir.
- ❖ Karasal ekosistemde bulunan birçok canlı türünün yaşam süreçleri etkilenmiştir.
- ❖ Bitki ve hayvan topluluklarının dağılış alanları, bitkilerin çiçek açma ve hayvanların göç dönemleri değişmiştir.
- ❖ Küresel sıcaklık artışı ve iklim değişikliği aşırı doğa olaylarını artırmıştır. Bu durum,
 - ❖ Sel ve taşkın, kasırga, fırtına, kuraklık, sıcak hava dalgası ve orman yangınları gibi hidroklimatik kökenli afetlerin daha sık yaşanmasına yol açmıştır. Çoğu yerde aşırı doğa olayları afetlere dönüşmüştür.

KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE YÖNELİK ÖNGÖRÜLER

- ❖ Küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle mücadele çalışmaları 1990'lı yılların başlarından itibaren başlamıştır. Çalışmalar sonucunda küresel ısınmaya bağlı olarak sıcaklığın her 10 yılda bir 0,1 °C artacağı hesaplanmıştır.
- ❖ Küresel ısınmaya bağlı olarak ilerleyen dönemlerde şunlar öngörülmektedir:
 - ❖ Orta Asya'nın kuzey kesimleriyle Kuzey Amerika'nın dünya'nın en fazla ısınan bölgeleri olması

- ❖ Dünya'nın bazı bölgelerinde buharlaşma ve buna bağlı olarak kuraklığın artması, sıcaklık ve kuraklığa dayanıklı, nem isteyen az bitkilerin yayılması
- ❖ Su kaynakları ve ekosistemlerin işleyişinin olumsuz etkilenmesi
- ❖ Yağışların bazı bölgelerde artarken bazı bölgelerde azalacağı
- ❖ Küresel deniz seviyesinin buzulların erimesine bağlı olarak yükseleceği
- ❖ Sıcak hava dalgaları, kuraklık, şiddetli yağış, su baskını, kasırga gibi ekstrem olayların meydana gelme sıklığının ve şiddetinin artması
- ❖ Hastalık taşıyan böcek, sinek, sivrisinek ve kemirgenlerin daha geniş alanlarda etkili olması
- ❖ Kuraklaşan bölgelerden milyonlarca insanın göç edeceği ve ülkeler arasında büyük bir nüfus hareketinin olması

Türkiye'de Küresel İklim Değişikliğine Yönelik Öngörüler

- ❖ Türkiye ve çevresinin 4 - 5 °C daha sıcak olması
- ❖ Karadeniz kıyılarında yağışlar artarken, Ege ve Akdeniz kıyılarında azalması
- ❖ Su kaynaklarının azalması sonucu hidroelektrik enerji üretiminin azalması
- ❖ Tarım ve orman ürünlerinde azalmaların görülmesi
- ❖ İç kesimlerden kıyı kesimlere doğru nüfus hareketlerinin artması

ALİŞTIRMALAR

- Küresel ısınma ve iklim değişimine karşı alınacak bazı önlemlerle meydana getireceği etkiler azaltılabilir.

Buna göre, küresel iklim değişikliğinin azaltılması çalışmalarına verilebilecek örneklerden beş tanesini yazınız.

bölüm 1

DOĞAL SİSTEMLER VE SÜREÇLER

ÜNİTE 4

Nüfusun Tarihsel Değişimi ve Geleceği

NÜFUS DİNAMİKLERİ

Nüfus özelliklerinin zaman içindeki değişimi, nüfusun mekânda-ki dağılışı ve nüfus hareketleri **nüfusun dinamiklerini** oluşturur. Nüfus dinamikleri, bir ülkenin sosyal ve ekonomik yapısı üzerin-de önemli etkiye sahiptir.

Nüfus dinamikleri; sağlık hizmetleri, eğitim sistemi, ekonomik bü-yüme, gıda güvenliği, kentleşme, doğal kaynak yönetimi ve çev-reysel sürdürülebilirlik üzerinde belirleyicidir.

Demografik özellikler; nüfusun dağılışı, cinsiyet yapısı, eğitim du-rumu, yaş gruplarına göre dağılımı; doğum ve ölüm oranları ile göç bilgilerini içerir.

Nüfus verilerinin doğru yorumlanması yerel, bölgesel ve küresel ölçekte refahın sağlanabilmesi için gereklidir. Ülke politikalarının oluşturulması ve kaynakların etkili kullanımı açısından demogra-fik bilgiler önemlidir.

Demografik özellikler **nüfus sayımları** ile tespit edilir. Nüfus sa-yımları ülkelerin; nüfus miktarı, kır-kent nüfusu, cinsiyet durumu, çalışan nüfusun ekonomik faaliyet gruplarına göre dağılımı, nü-fusun yaş gruplarına göre dağılımı ve nüfus hareketleri ile ilgi-li bilgiler vermektedir.

Nüfus sayımında amaç; nüfusun zaman içerisinde göstermiş ol-duğu sosyal, demografik ve ekonomik yapısındaki değişimin or-taya konulmasıdır.

Nüfusun niceliğini nüfus miktarı ve yoğunluğu; **nüfusun nite-liğini** ise yaş gruplarına göre dağılım, cinsiyet yapısı, eğitim du-rumu, doğum ve ölüm oranları, kırsal ve kentsel nüfus oranı gi-bi özellikler oluşturur.

Nüfusun niceliği ülkelerin gelişmişliği hakkında bilgi vermez. Ni-teliği ise ülkelerin gelişmişlik seviyesi ile doğrudan ilgilidir.

NÜFUSUN TARİHSEL DEĞİŞİMİ VE GELECEĞİ

Nüfus bilimciler, insanlık tarihi boyunca üç büyük sıçrama döneminin yaşandığını belirtmektedir.

Birinci Sıçrama

İnsanların alet yapımını keşfetmesiyle vahşi hayvanlara karşı kendini daha iyi savunması insan ömrünün uzamasını sağlamıştır. Bu ge-lişme nüfus artışına yönelik bir sıçrama dö-neminin yaşanmasında etkili olmuştur.

İkinci Sıçrama

İnsanların yerleşik hayata geçerek hayvanla-rı evcilleştirmesi ve tarımla uğraşması daha düzenli beslenme ve barınma şartları oluş-muştur. Buna bağlı olarak dünya nüfusunda ikinci sıçrama dönemi yaşanmıştır.

Üçüncü Sıçrama

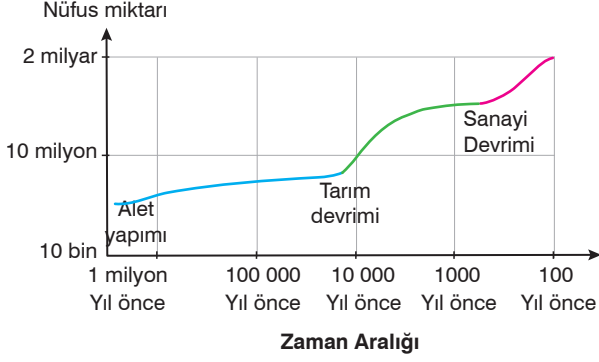

Sanayi Devrimi ile beslenme ve sağlık koşul-larındaki düzelme ve tıp alanında ilerlemeler sayesinde ölümler azalmış, iş gücü ihtiyacının karşılanabilmesi için de doğum oranları art-mıştır.

Bir ülke veya şehirde nüfusun önceki dönemlere göre göstermiş olduğu sayısal değişime **nüfus artışı** denir. Bu değişim artış olabildiği gibi azalış da olabilir. Nüfus artışı oranında doğum ve ölümlerin yanında göçlerin de etkisi vardır.

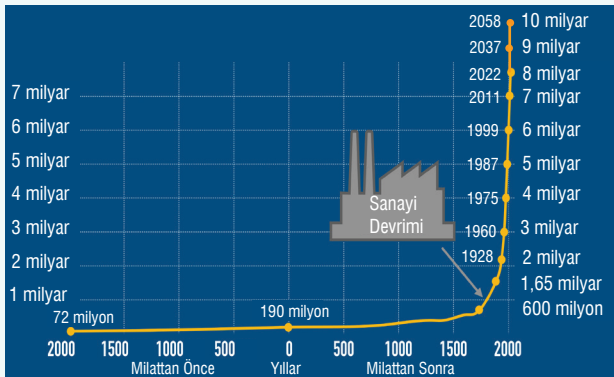

Tarihsel süreçte dünya nüfusunun gelişim basamakları

DÜNYA NÜFUSUNUN GELECEĞİ

- Doğum, ölüm ve göç hareketlerinin gelecekteki eğilimleri ile ilgili belli varsayımlara dayanarak nüfusun gelecekteki durumuna ait öngörülere **nüfus projeksiyonu** denir.

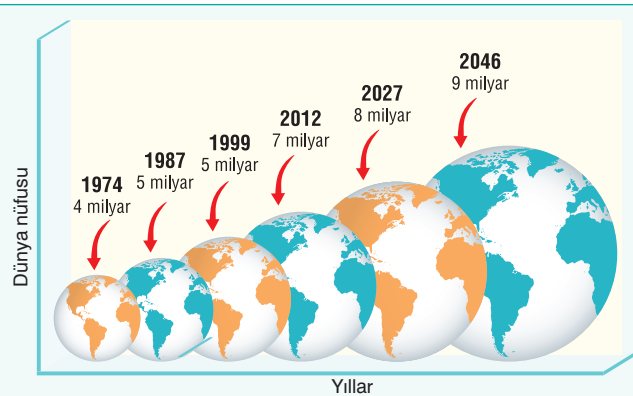
- Dünya'da teknolojinin gelişmesiyle ortalama insan ömrü uzamış, bu durum nüfus artış oranını doğrudan etkilemiştir.
- Nüfus değişkenleri doğum ve ölüm oranlarının dışında birçok etkenle doğrudan bağlantılıdır. Bu nedenle dünya nüfusunun geleceğine dair tahminlerde bulunmak oldukça zordur.
- BM Dünya Nüfus Fonu'na göre 2100 yılında dünya nüfusunun 9 - 13 milyar arasında olacağı tahmin edilmektedir.

Dünya nüfusunun gelişimi

- Dünya nüfustaki en belirgin artış 1950 yılından sonra gerçekleşmiş, dünyada adeta **nüfus patlaması** yaşanmıştır.
- Bu tarihten sonra dünya nüfusuna her 11 yılda 1 milyar nüfusun eklendiği dönemler yaşanmıştır.
- Bu dönemdeki hızlı nüfus artışı daha çok gelişmekte olan ülkelerde yaşanmıştır. Bu durumun temel nedeni gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelerin bilimsel çalışmalarını, sağlık ve teknoloji imkanlarını kullanarak ölüm oranları hızla düşürmesidir.
- Dünya genelinde nüfus patlamasının nedenleri:
 - Büyük savaşlardan sonra yaşanan iyileşmeler
 - Tıp alanında ilerlemelerin olması
 - Beslenme ve sağlık koşullarının düzelmesi
 - İletişim ve ulaşımın gelişmesi

- Günümüzde yaklaşık 8 milyar civarında olan dünya nüfusunun 20 - 30 sene içerisinde 10 milyarı bulması beklenmektedir. Bu artışın büyük bir kısmının gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Yıllara göre Dünya'daki nüfus miktarı

Günümüzde Dünya nüfusu artmasına rağmen nüfus artış hızında azalma yaşanmaktadır. Bu durumun nedenleri;

- Eğitim seviyesinin yükselmesi
- Ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi
- Kentleşmenin artması
- Kadının iş hayatına girmesi
- Nüfus planlaması çalışmaları

TÜRKİYE'DE NÜFUS PROJEKSİYONLARI

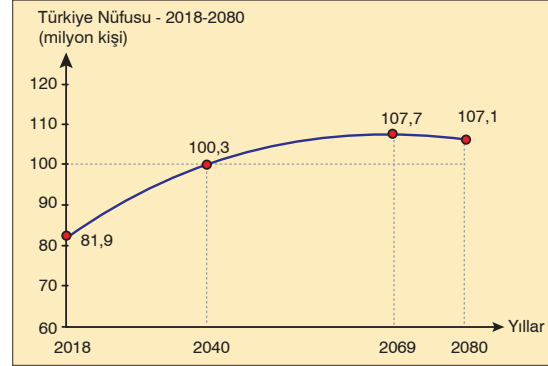
- ☛ Türkiye'de doğurganlık hızının özellikle 2000'li yılların başından itibaren düştüğü dikkate alınarak hazırlanan nüfus projeksiyonları yaşlı nüfusun artacağını, ortalama yaşam süresinin ve ortalama yaşı uzayacağını göstermektedir.
- ☛ Yaşlı nüfus oranının artmasının yol açacağı başlıca sorunlar:
 - Emeklilik ve sağlık giderlerinin artması
 - Yaşlıların bakımı için gerekli harcamaların artması
 - Yaşlı bireylerin ailede ve toplumda yük olarak görülmesi
- ☛ 2080 yılına kadar nüfus piramidinin gelişmiş ülkelerde olduğu gibi arı kovanı şeklinde olacağı tahmin edilmektedir.
- ☛ Okuryazar ve şehirleşme oranı artacak, nüfusun eğitim seviyesi yükselecektir.
- ☛ Türkiye'de değişik senaryolara göre nüfusun yıllara göre değişimini yansıtan projeksiyonlar ortaya konmaktadır. Bunların bir kısmı yüksek, bir kısmı da düşük senaryolara dayanmaktadır.
 - Örneğin bir senaryoya göre 2080 yılında nüfusun 120 milyon civarında olması beklenirken, başka bir senaryoya göre 90 milyon civarında olması beklenmektedir.

Türkiye'de özellikle 2000'li yıllardan sonra nüfus artış oranı hızlı bir şekilde düşmektedir. Öyle ki 2023 yılında nüfus artış oranı en düşük seviye olan binde 1,1 oranına düşmüştür.

Örnek 1

Aşağıda, Türkiye'nin 2017 yılı nüfusu baz alınarak TÜİK tarafından hazırlanan ve Türkiye'nin 2018-2080 yılları arasındaki nüfusunun olası durumunu gösteren bir grafik verilmiştir.

Yalnızca grafikteki bilgiler dikkate alındığında nüfusun geleceğiyle ilgili olarak,

- 2069 yılından sonra toplam nüfus miktarı azalacaktır.
- 2040 yılına kadar olan nüfus artışında göçler etkili olacaktır.
- 2040-2069 yılları arasında nüfus miktarı sürekli artacaktır.

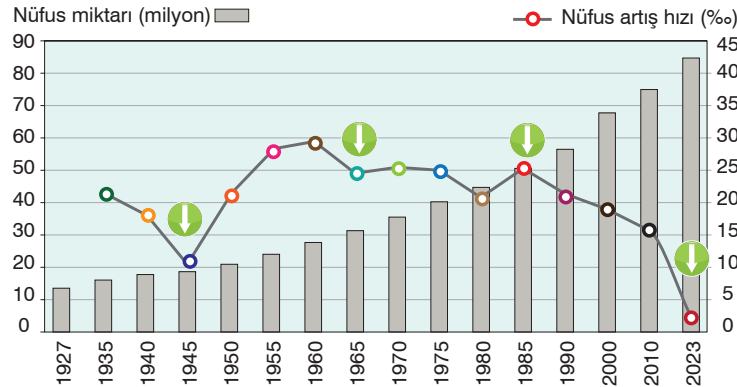
yargılarından hangilerinin gerçekleşmesi beklenir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

(ÖSYM Sorusu)

Çözüm

Türkiye'de Yıllara Göre Nüfusun Değişimi

- ☛ 1940 - 1945 döneminde II. Dünya Savaşı nedeniyle erkek nüfusun silah altına alınması nüfus artış hızını azaltmıştır.
- ☛ 1960 - 1965 yılları arasında işçi göçleri nüfus artış hızında azalmaya neden olmuştur.
- ☛ Nüfus artış hızı değişse de nüfus miktarı sürekli artmıştır.
- ☛ 1985'ten sonra nüfus artış hızı doğum oranlarının azalmasına bağlı olarak sürekli azalmıştır.

Türkiye'nin nüfus artışında görülen değişimleri üç dönemde incelemek mümkündür.

I. Dönem

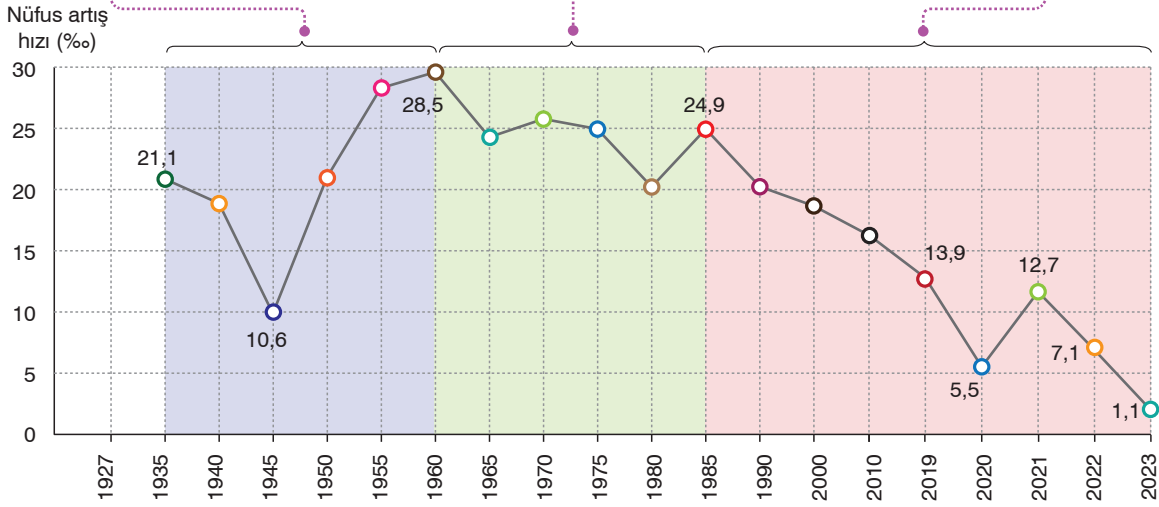
Doğum oranlarının artırılması ve yurt dışından göçler teşvik edilmiştir. Ancak II. Dünya Savaşı nedeniyle erkeklerin askere alınması ve ekonomik sorunlar nüfus artış hızının düşmesine neden olmuştur. Doğumların artması ve sağlık koşullarının gelişmesi ile nüfus artış hızı yükselmiştir.

II. Dönem

1960 ve 1985 yılları arasında aile planlamasına yönelik çalışmalarla doğum oranlarının azaltılması hedeflenmiştir. Bu dönemde başta Almanya olmak üzere yurt dışına yapılan işçi göçleri de artış hızının düşmesinde etkili olmuştur.

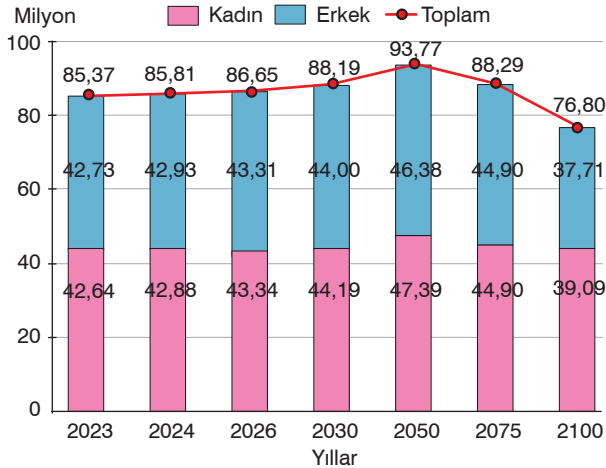
III. Dönem

Geleneksel aile yapısının değişmesi, kentlere olan hızlı göçler, kadınların iş gücüne katılımının artması nedeniyle doğum oranları ve nüfus artış hızı azalmıştır. 2022 ve 2023 yıllarındaki azalmada evlenmelerin azalması etkili olmuştur.

ETKİNLİK 1

Aşağıdaki grafikte 2023 yılında Türkiye'nin kadın ve erkek nüfusu ile toplam nüfus miktarı, 2024 yılından sonra ise bunların tahmini nüfus miktarları verilmiştir.

Grafikte verilen bilgilere göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Nüfus miktarının azalmaya başlayacağı yıl
- Toplam nüfus miktarının en az olacağı yıl
- Erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olduğu yıllar
- Kadın nüfus miktarının erkek nüfus miktarını geçeceği yıl
- 2050 yılından sonra nüfusun azalmaya başlayacak olmasının beş nedenini yazınız.

Merkeze Teğet
Geometri

Fizikfinito
Fizik

Meschemy Kimya
Kimya

Biosem
Biyoloji

Coğrafyanın Kodları
Coğrafya

bölüm 2

DOĞAL SİSTEMLER VE SÜREÇLER

ÜNİTE 4

Nüfusun Dağılışı ve Hareketleri (Göçler)

NÜFUSUN ALANSAL DAĞILIŞI VE HAREKETLERİ (GÖÇLER)

- Dünya üzerinde nüfus düzenli bir şekilde dağılmamıştır. Bazı yerler aşırı nüfuslanırken, bazı yerlerde de nüfus miktarı çok azdır. Buna bağlı olarak nüfusun dağılışı kıtalara ve ülkelere göre değişiklik gösterir.

Dünya'da Nüfusun Yoğun Olduğu Yerler

- **Doğu ve Güneydoğu Asya:** İklim koşulları ve verimli tarım alanları, doğum oranlarının fazla olması
- **Nil Havzası:** Verimli tarım alanları ve su kaynaklarının bulunması
- **ABD'nin Doğu ve Batı Kıyıları:** Sanayi ve ticaretin gelişmesine bağlı olarak iş olanaklarının fazla olması
- **Batı Avrupa:** İklim ve yer şekillerinin elverişli olması, sanayi ve ticaretin gelişmiş olması
- **Gine Körfezi Kıyıları:** Doğum oranlarının yüksek olması

Dünya'da Nüfusun Seyrek Olduğu Yerler

- **Çöller:** Yüksek sıcaklık ve kuraklık, iklim şartlarının elverişsiz olması
- **Amazon ve Kongo Havzaları:** Sıcaklık ve nem oranının yüksek olması, sık ormanların ve bataklıkların yer alması
- **Kutuplar:** Sıcaklığın yıl boyunca düşük olması
- **Orta Kuşaktaki Dağlık Alanlar:** Yer şekillerinin engebeli, ulaşımın gelişmemiş olması

- Belirli bir alanda yaşayan toplam nüfusun, o yerin yüz ölçümüne bölünmesiyle elde edilen değere **aritmetik nüfus yoğunluğu** denir.
- Nüfus yoğunluğu bir bölgenin ne kadar kalabalık veya seyrekle olduğunu ifade etmek için kullanılır.

$$\text{Aritmetik Nüfus Yoğunluğu} = \frac{\text{Toplam Nüfus}}{\text{Yüz ölçüm}}$$

- Aritmetik nüfus yoğunluğu bir yerin yüz ölçümüyle ters orantılıdır.
- Rusya, Kanada, Avustralya gibi yüz ölçümü büyük, nüfus miktarı az olan ülkelerde aritmetik nüfus yoğunluğu azdır.
- Hollanda ve Japonya gibi yüz ölçümü küçük, nüfus miktarı yüz ölçümüne göre fazla olan ülkelerde ise aritmetik nüfus yoğunluğu fazladır.

Örnek : 2

Aşağıda, bir ülkeye ait dört bölgenin nüfus yoğunlukları ile yüz ölçümleri verilmiştir.

BÖLGELER	Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (km ² /kişi)	Yüz ölçümü (bin km ²)
I	5	150
II	50	100
III	50	70
IV	150	40

Bu tablodaki bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- II numaralı bölgenin nüfusu, III numaralı bölgeden fazladır.
- I numaralı bölgede nüfus, diğer bölgelerden daha azdır.
- II ve III numaralı bölgelerin toplam nüfusları aynıdır.
- Nüfusu en fazla olan bölge IV numaralı bölgedir.
- I ve III numaralı bölgelerin toplam nüfusu, IV numaralı bölgeden azdır.

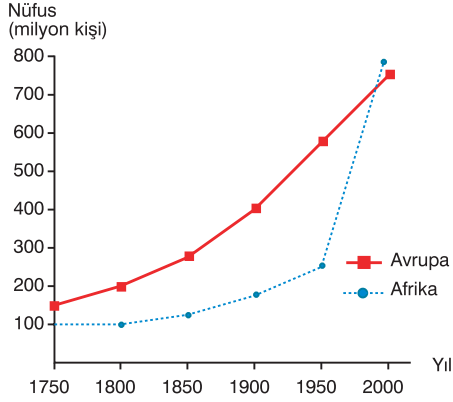
(ÖSYM Sorusu)

Çözüm :

Örnek 3

Aşağıdaki grafikte, 1750 - 2000 yılları arasında Avrupa ve Afrika kıtalarının nüfusu gösterilmiştir.

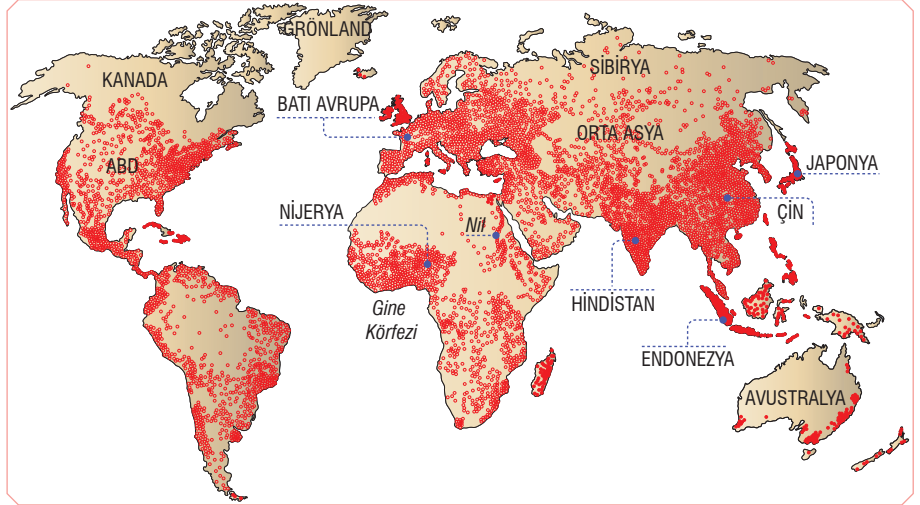

Yalnızca bu grafikteki bilgilere dayanarak, aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Avrupa'da nüfus en çok 1750 - 1800 yılları arasında artmıştır.
- B) 1850-1900 yılları arasında Afrika'daki doğum ve ölüm oranları birbirine eşittir.
- C) Verilen yılların tümünde, Avrupa'nın nüfusu Afrika'dan fazladır.
- D) 1750-1900 yılları arasında Afrika'dan kıta dışına yoğun göç olmuştur.
- E) Afrika'daki nüfus artış hızının en yüksek olduğu dönem 1950 - 2000'dir.

(ÖSYM Sorusu)

Çözüm

Dünya nüfusunun alansal dağılışı

ETKİNLİK 2

Dünya haritasındaki nüfusun alansal dağılışı ve yararlanarak aşağıda verilen yerleri yoğun veya seyrek nüfuslu olarak değerlendiriniz.

Ülke veya bölgeler	Yoğun nüfuslu	Seyrek nüfuslu
1. Doğu Asya'da Japonya ve Güney Kore	☐	☐
2. Kuzey Afrika'da Sahra çölü ve çevresi	☐	☐
3. Avustralya Kıtası'nın orta ve batısı	☐	☐
4. ABD'nin doğu kıyıları	☐	☐
5. Kanada'nın kuzey kesimleri	☐	☐
6. Güney Amerika'da Amazon Havzası	☐	☐
7. Sibirya ve Grönland Adası	☐	☐
8. Güneydoğu Asya'da Hindistan ve Çin	☐	☐
9. Batı Avrupa ülkeleri	☐	☐
10. Arabistan Yarımadası	☐	☐

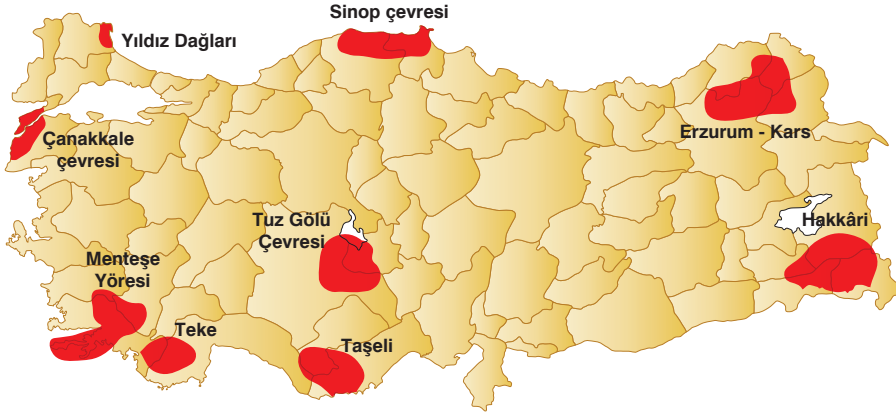
DÜNYA NÜFUSUNUN KITALARA GÖRE DAĞILIMI

- Yüksek doğum oranı nedeniyle dünyanın en fazla nüfusa sahip kıtası **Asya**'dır. Dünya nüfusunun yaklaşık % 60'ını oluşturmaktadır. Çin ve Hindistan Dünya'da nüfusu en fazla olan ülkelerdir.
- Avrupa Kıtası**'nın nüfus artış hızı az olmasına rağmen aldığı göç miktarı fazladır.
- Doğum oranının yüksek olması nedeniyle Dünya'da nüfus artış hızının en yüksek olduğu kıta **Afrika**'dır.
- Yerleşilebilen kıtalar içerisinde en az nüfusa sahip olan kıta **Avustralya** (Okyanusya)'dır. Çöllerin geniş alan kaplaması nedeniyle nüfuslanma azdır.
- Aldığı göçler nedeniyle **Kuzey Amerika**'nın nüfusu artmıştır. ABD ve Kanada, göç alan ülkelerin başında gelir.
- Doğum oranlarının fazlalığı **Güney Amerika**'da nüfusun artmasına neden olmuştur.

TÜRKİYE'DE NÜFUSUN DAĞILIMI

Nüfusun Seyrek Olduğu Yerler ve Nedenleri

- 1. Yıldız Dağları, Çanakkale çevresi ve Menteşe Yöresi:** Ulaşım yollarına uzak ve dağlık olması, ekonomik faaliyetlerin gelişmemiş olması
- 2. Teke ve Taşeli Yöresi:** Karstik araziden dolayı tarım yapılamaması
- 3. Tuz Gölü Çevresi:** Tuzlu toprakların varlığı ve yağış azlığı
- 4. Erzurum-Kars Yöresi:** Yükseltinin fazla, iklimin elverişsiz olması
- 5. Hakkâri Yöresi:** Dağlık ve engebeli olması, elverişsiz iklim koşulları
- 6. Sinop Çevresi:** Ekonomik faaliyetlerin gelişmemiş olması, yoğun göç vermesi

Nüfusun Yoğun Olduğu Yerler ve Nedenleri

- 1. Çatalca-Kocaeli Yarımadası ve Güney Marmara:** Ulaşım, sanayi ve ticaretin gelişmiş olması
- 2. Orta ve Doğu Karadeniz Kıyıları:** Doğum oranının fazla, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yaygın olması
- 3. Kıyı Ege:** Tarım, ticaret ve sanayinin gelişmiş olması
- 4. Ankara-Eskişehir Yöresi:** Başkentnin bulunması, ulaşım ve sanayinin gelişmiş olması
- 5. Antalya Yöresi:** Turizm ve tarım faaliyetlerinin yaygın olması
- 6. Çukurova ve Gaziantep Yöresi:** Tarım, sanayi ve ulaşımın gelişmiş olması

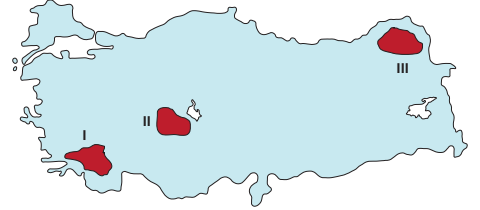

Ülkemizde ekonomik faaliyetlerin gelişmiş olduğu yerler yoğun nüfuslu, gelişmediği yerler ise seyrek nüfusludur.

Örnek 4

Aşağıdaki haritada nüfus yoğunluğunun az olduğu üç alan numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

Bu alanlarda nüfus yoğunluğunun az olmasına neden olan faktörler aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

I	II	III
A) Yer şekilleri	Su yetersizliği	Sert iklim
B) Sert iklim	Yükseklik etkisi	Yer şekilleri
C) Su yetersizliği	Toprak verimi	Bitki örtüsü
D) Toprak verimi	Sert iklim	Su yetersizliği
E) Temel ihtiyaçlar	Teknoloji	Gelir düzeyi

(ÖSYM Sorusu)

Çözüm

GÖÇLER

- İnsanların bulundukları yerden doğal, ekonomik, sosyal, siyasi veya kültürel nedenlerle başka bir yere hareket etmesine **göç** adı verilir.
- Nüfusun dağılışında göçlerin etkisi oldukça fazladır. İnsanlık tarihi boyunca dünyanın farklı bölgelerine birçok göç olayı yaşanmıştır.

- Göçe çeşitli olaylar neden olmakla birlikte büyük bir kısmına ekonomik koşullar neden olmaktadır. Göç olayında insanları göçe iten etkenler **itici**, göçü cazip hâle getiren etkenler ise **çekici** etkenler olarak ifade edilir.
- Arkeolojik bulgular, insanların atalarının Doğu Afrika'dan dünyaya yayıldıklarını göstermektedir.

Göçlerin Nedenleri

Doğal Nedenler

- Çiğ, sel ve heyelan olayları
- Kuraklık ve erozyon
- Vulkanizma, deprem ve tsunami
- İklim koşulları ve toprağa bağlı nedenler

Ekonomik Nedenler

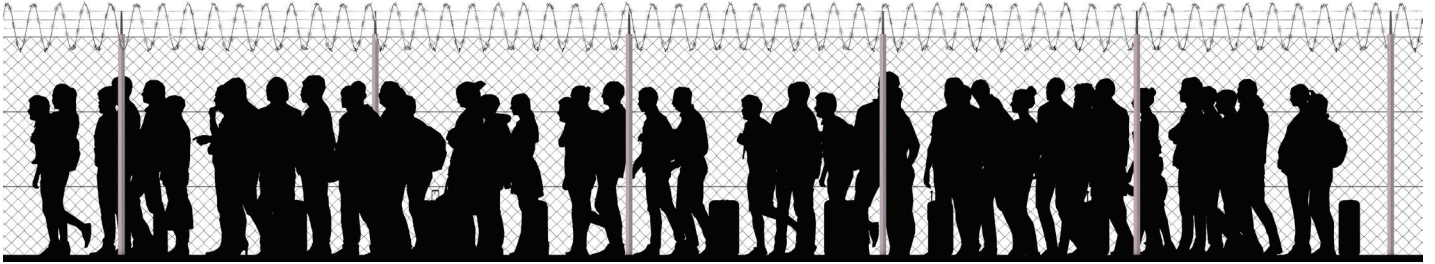
- İş imkanları
- Geçim sıkıntısı
- Tarım alanlarının bölünmesi
- Gelir dağılımındaki dengesizlikler
- Doğal zenginlikler

Siyasi Nedenler

- Savaşlar ve mübadele
- Siyasi baskılar ve iç karışıklıklar
- Sınır değişiklikleri
- İç karışıklıklar
- Mülteci durumu

Sosyal Nedenler

- Eğitim, sağlık ve güvenlik
- Dini ve kültürel etkenler
- Daha iyi yaşama isteği
- Nüfusun hızlı artışı

Başlıca Göç Türleri Şunlardır:

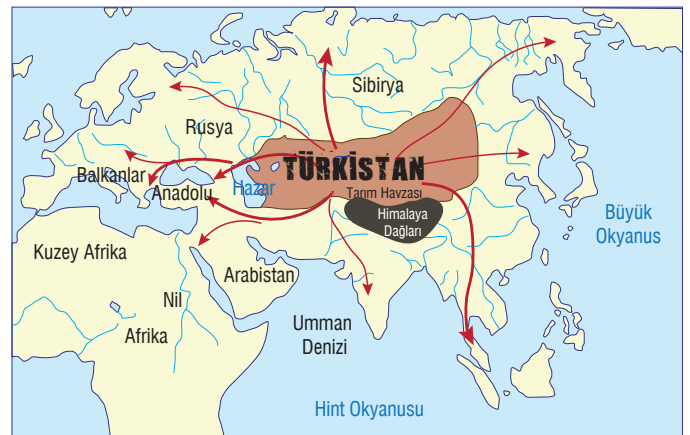
Tarihi Göçler

- Dünya tarihinde gerçekleşmiş göçlerin başında Türklerin ana yurdu olan Türkistan'dan dünyanın farklı bölgelerine yaptığı göçler gelir.

Türklerin Türkistan'dan göçü tarihteki ilk kitlesel göç hareketlerindendir.

- Türkistan'dan çeşitli nedenlerle yapılan göçler, MÖ 1500'lerde başlayıp MS 800'lere kadar devam etmiştir. Önceleri yakın çevreye yapılan göçler daha sonraki dönemlerde dünyanın farklı bölgelerine doğru yayılmıştır.

Türkistan'dan Yapılan Türk Göçlerinin Başlıca Nedenleri

- İklim değişikliğine bağlı olarak yaşanan kuraklık ve otlakların yetersiz kalması
- Doğal kaynakların mevcut nüfusun ihtiyaçlarını karşılayamaz hâle gelmesi
- Çinliler ve Moğollar tarafından yapılan baskılar, savaşlar ve siyasi anlaşmazlıklar
- Yeni yerler fethetme arzusu
- Türk boyları arasındaki mücadeleler

Mübadele Göçleri

- İki ülkenin karşılıklı anlaşarak yaptıkları nüfus değişimlerine **mübadele göçü** denir. Bu göçleri diğerlerinden ayıran en önemli özelliği **zorunlu** ve **toplu** şekilde yapılmasıdır.
- Lozan Barış Antlaşması'yla Türkiye ve Yunanistan arasında nüfus mübadelesi imzalanmıştır. Buna göre, Yunanistan'daki Türkler ile ülkemizdeki Rumlar (İstanbul'dakiler hariç) yer değiştirmiştir.
- Bu tip göçler Romanya ile Bulgaristan arasında da gerçekleşmiştir.

Nüfus mübadelesi sonucu Rumlar tarafından terk edilen
Muğla - Fethiye'deki Kayaköy

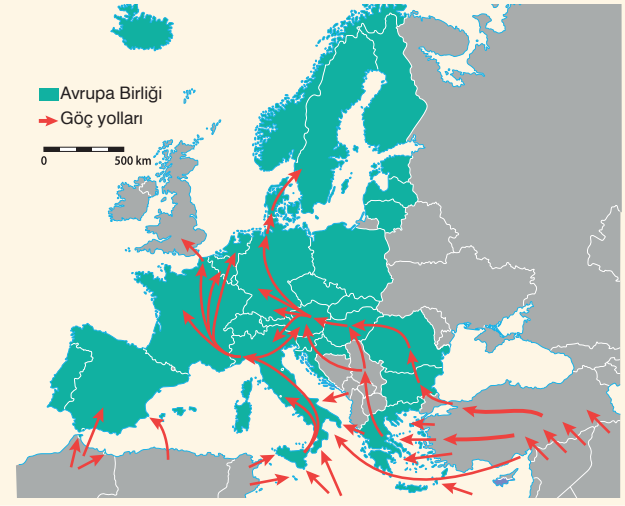
Sığınmacı Göçleri

- Savaşlar, iç karışıklıklar, siyasi ve etnik baskılar insanları göçe zorlayabilmektedir. Bu tip göçlere **mülteci (sığınmacı) göçü** denir.
- II. Dünya Savaşı sırasında Nazi zulmünden kaçan 250 bin Yahudinin Filistin'e göç etmesi,
- 1989 yılında Türk kökenli Bulgar vatandaşların, Bulgar hükümeti tarafından Türkiye'ye göçe zorlanmaları,
- Suriye'de yaşanan iç karışıklıklardan ülkesini terk etmek zorunda kalan insanların yaptıkları göçler mülteci göçlerindendir.

Mülteci göçleri zor şartlarda gerçekleşir.

Son yıllarda sayıları hızla artan mülteciler daha çok gelişmiş ülkeleri tercih etmektedirler. Türkiye, az gelişmiş ülkelerle zengin Avrupa ülkeleri arasında köprü konumunda olduğundan düzensiz göçmenler tarafından hedef ülke olarak kullanılmaktadır.

İşçi Göçleri

- II. Dünya Savaşı'ndan sonra yıkılan Avrupa ekonomisini yeniden kurmak için farklı ülkelere önemli oranda işçi göçleri gerçekleşmiştir. Almanya, Belçika, Avusturya, Hollanda ve Fransa işçi göçü alan başlıca ülkelerdir.
- Türkiye'de ilk işçi göçü 1958-1961 yılları arasında yaşanmıştır. 1961'de **Almanya** ile işçi göçü antlaşması yapılmıştır.

Ülkeler, yaptıkları siyasi ve ekonomik iş birlikleriyle işçi göçlerine yol açabilmektedir. Örneğin Çin Hükûmeti'nin yaptığı anlaşmalarla Afrika Kıtası başta olmak üzere dünyanın farklı bölgesindeki ülkelere işçi göçü gönderebilmektedir.

Beyin Göçü

- 📌 **Beyin göçleri;** iyi eğitim almış, nitelikli insanların kendi alanlarında çalışma olanağı bulmak, daha yüksek kazanç elde etmek ve hayat şartlarını iyileştirmek amacıyla başka ülkelere yaptıkları göçlerdir.

Bilimsel ve teknolojik araştırmalar beyin göçünü hızlandırmıştır.

- 📌 Beyin göçü, ülkeler arasındaki gelişmişlik farkının artmasına neden olmaktadır. Ülkeler arasında beyin göçü özellikle 1960'lı yıllardan sonra hız kazanmıştır.

2015 Nobel Kimya ödülünü alan Aziz Sancar, beyin göçünü anlamak açısından iyi bir örnektir.

- 📌 En çok beyin göçü veren ülkeler az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdir. Beyin göçü alan ülkeler ise daha çok gelişmiş ülkelerdir.

ALİŞTIRMALAR

1. Beyi göçü veren ülkelere meydana gelebilecek olumsuzluklardan beş tanesini yazınız.

-
-
-
-
-

Afetlerin Neden Olduğu Göçler

- 📌 Deprem, sel, heyelan, erozyon, volkanizma, çölleşme ve kuraklık gibi doğal afetler, ekonomik ve sosyal sorunlarla birlikte göçlere neden olabilmektedir.
- 📌 Doğal afetler genellikle **zorunlu** ve **kitlesel** göç hareketlerine neden olmaktadır.

Yeni Dünya'ya Göçler

- 📌 Bu göçlerde Kristof Kolomb, Macellan ve Vasco da Gama gibi kaşiflerin yapmış olduğu seyahatlerle başta Amerika olmak üzere Hindistan, Afrika ve Okyanusya gibi yeni yerleri keşfetmeleri büyük bir rol oynamıştır.
- 📌 Yeni Dünya olarak adlandırılan Amerika Kıtası'na yapılan göç hareketi 19. yüzyılda büyük bir hız kazanmıştır. Bu duruma;
- ulaşım olanaklarının gelişmesi,
 - Avrupalı göçmenlerin çoğunun siyasi baskılardan kaçmak istemesi,
 - inançlarını özgürce yaşama isteği,
 - ülkelerinde kendilerine tanınmayan fırsatlardan yararlanma ve yeni macera arayışları etki etmiştir.

Avrupalıların sömürgecilik faaliyetleri Yeni Dünya'ya olan göçleri artırmıştır.

Örnek 5

Amerika kıtalarının keşfinden sonra, bu kıtalara 20. yüzyılın başlarına kadar yoğun bir göç hareketi yaşanmıştır. Bu göçlerin sonunda yeni devletlerin kurulması ise Dünya tarihini değiştirecek gelişmelerin yaşanmasını sağlamıştır.

Bu göçlerin yaşanmasında aşağıdakilerden hangisinin etkisi daha fazladır?

- Toplumsal baskılardan kaçmak
- Ekonomik fırsatları yakalamak
- İnançlarını özgürce yaşamak
- Macera tutkusu ve keşif
- Farklı kültürleri tanıma isteği

(ÖSYM Sorusu)

Çözüm

Merkeze Teğet
Geometri

Fizikfinito
Fizik

Meschemy Kimya
Kimya

Biosem
Biyoloji

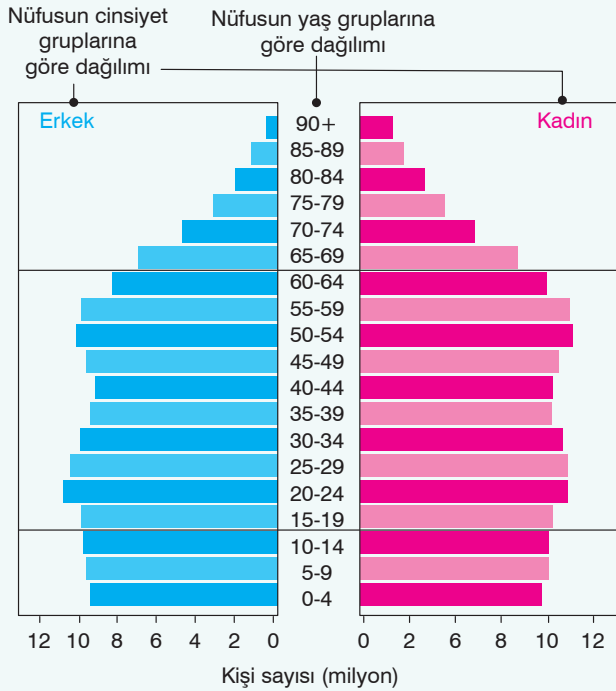
Coğrafyanın Kodları
Coğrafya

Demografik Dönüşüm Süreci ve Nüfus Piramitleri

DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM SÜRECİ VE NÜFUS PİRAMİTLERİ

Nüfus Piramitlerini Yorumlama

- Ülkelerin nüfus özellikleri birbirinden farklıdır. Bu farklılıklara ülkelerin nüfus miktarı ve nüfus artış hızı, doğum ve ölüm oranları, nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı, eğitim durumu ve ortalama ömür özellikleri örnek gösterilebilir.
- Bir yerin nüfusunun yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımını gösterebilmek için nüfus piramitleri oluşturulur.

Ülke nüfusu miktar veya oran olarak verilir.

65 yaş ve üstü, yaşlı nüfustur. Gelişmiş ülkelerde ortalama yaşam süresi uzundur. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı fazladır.

15 - 65 yaş, aktif nüfus veya çalışma çağındaki nüfustur. Gelişmiş ülkelerde aktif nüfus fazladır.

0 - 14 yaş, çocuk nüfustur. Gelişmekte olan ülkelerde nüfus piramidinin taban kısmı geniş, genç nüfusun toplam nüfusa oranı fazladır. Nüfus artış hızının az olduğu ülkelerde nüfus piramidinin tabanı dardır.

- Nüfus piramitlerinde yaş grupları 0-4, 5-9, 10-14 gibi 5'er yaş aralıklarıyla olabileceği gibi 0-14, 15-64, 65 ve üzeri şeklinde geniş aralıklı da olmaktadır.
- Bir ülkedeki nüfus miktarı ve nüfusun yapısal özellikleri zaman içerisinde değişim gösterebilir. Bu değişime ülkenin sosyal ve ekonomik gelişmelerinin yanı sıra ülkede uygulanan nüfus politikaları da etki eder.
- Bir ülkedeki ekonomik ve sosyal gelişmelere göre doğal nüfus artış hızı değişebilir. Bu değişime, sanayileşme, kentleşme, sağlık hizmetlerinin iyileşmesi gibi toplumsal değişimler neden olur. Buna bağlı olarak da ülkenin nüfus piramidinin şekli değişebilir.

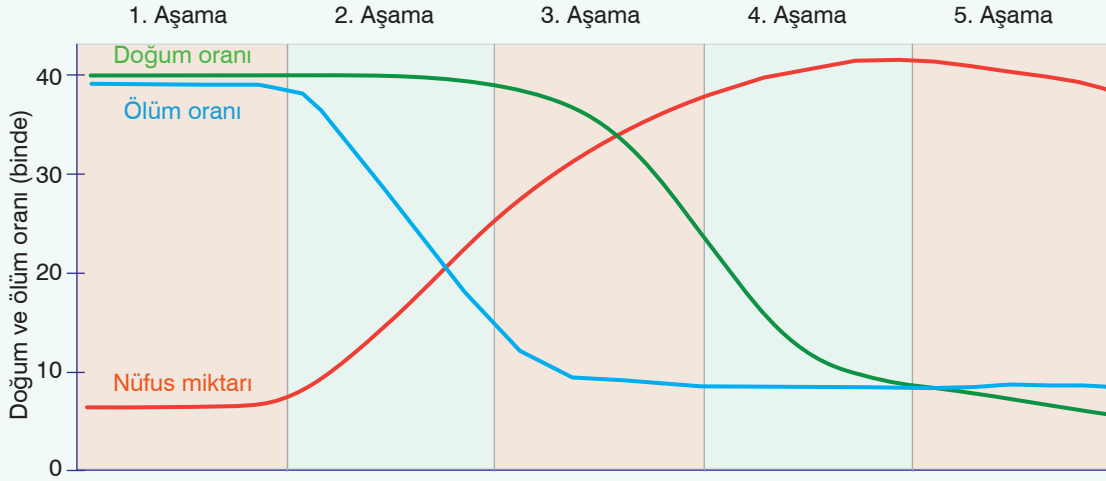
Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısını gösteren grafiklere nüfus piramidi denir. Nüfus piramitlerinden yararlanılarak bir ülkenin;

- nüfusunun yapısal özellikleri (nüfus artışı, yaş gruplarına göre dağılımı, cinsiyet durumu),
- sosyoekonomik durumu,
- gelişmişlik düzeyi ile ilgili yorum yapılabilir.

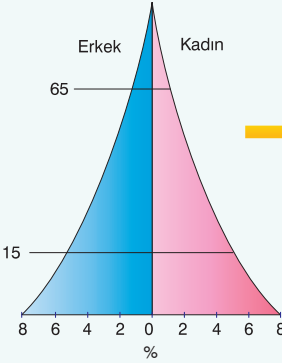

Demografik Dönüşüm Modeli

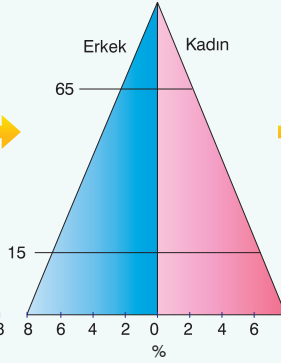
Ülkelerin doğum ve ölüm oranlarının yüksek olduğu aşamadan, bu oranların düştüğü aşamaya geçiş demografik dönüşüm modeli ile ifade edilir. Demografik dönüşüm modeline göre ülkelerin gelişme sürecinde yaşanan değişimler nüfus piramitlerinin şeklinin değişmesine neden olmaktadır.

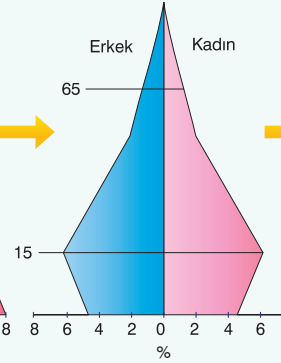
Doğum ve ölüm oranları yüksek

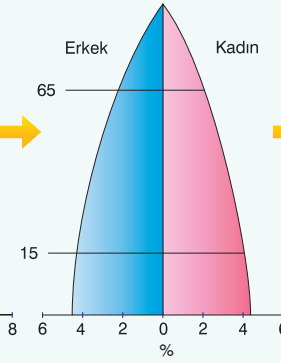
Doğum oranı yüksek, ölüm oranı düşük

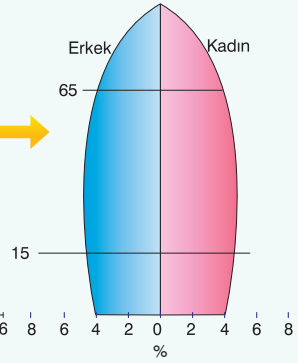
Doğum oranı hızla azalan, ölüm oranında düşüş yavaş

Doğum ve ölüm oranları düşük

Düşük doğum oranı, yüksek ölüm oranı, azalan nüfus

1. Aşama: Doğum ve ölüm oranları yüksek, nüfus artış hızı çok düşüktür. Sanayi öncesi toplumlarda görülür. Sağlık hizmetleri yetersiz, ortalama ömür kısa ve bebek ölüm oranı yüksektir.

➤ Günümüzde ilkel kabileler dışında 1. aşamada olan ülke yoktur.

2. Aşama: Doğum oranları yüksek olup, ölüm oranları düşmeye başlamıştır. Sanayileşmenin ilk dönemlerini yaşayan toplumlarda görülür. Beslenme koşullarındaki iyileşme, sağlık hizmetlerinin gelişmesi ve bebek ölüm oranlarının düşmesi nüfus artış hızının yüksek olmasında etkilidir.

3. Aşama: Ölüm oranları düşük seviyedeysen, doğum oranları düşmeye ve nüfus artış hızı yavaşlamaya başlar. Doğum oranlarının azalmasında kentleşme, eğitim ve kadınların çalışma hayatına girmesi etkilidir.

➤ Gelişmekte olan ülkelerde 2. veya 3. aşamanın özellikleri görülür.

4. Aşama: Doğum oranlarının hızla azalmasına bağlı olarak nüfus artış hızı çok düşüktür. Sanayi sonrası toplumlarda görülür.

5. Aşama: Doğum oranları çok düşüktür. Yaşlı nüfus oranının fazla olmasına bağlı olarak ölüm oranları biraz daha yüksektir. Genç nüfus oranı düşüktür. Bu aşamada nüfusta azalma görülür.

➤ Gelişmiş ülkelerde 4. veya 5. aşamanın özellikleri görülür.

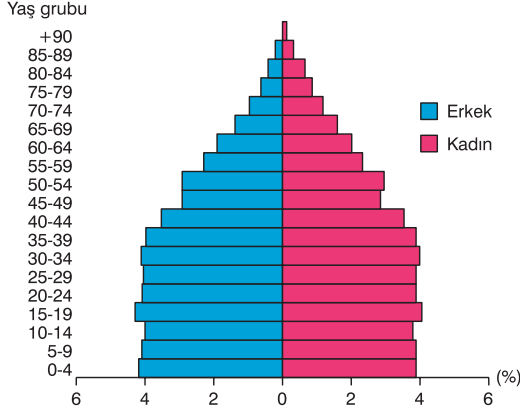

Demografik dönüşüm modeli, sanayileşme öncesi ve sonrasındaki sosyal ve ekonomik süreçlerin nüfuslanma üzerindeki etkisi dikkate alınarak oluşturulmuştur. Daha çok bu aşamaların gözlemlendiği İngiltere, Fransa ve Almanya'nın nüfuslanma sürecini yansıtır. Bu modelde göçün nüfus üzerindeki etkisi göz ardı edilerek doğal nüfus artışında yaşanan değişimlere odaklanılmıştır. Bu nedenle her ülke bu aşamalardan geçmez.

Örnek 6

Aşağıda, bir ülkenin 2015 yılına ait nüfus piramidi verilmiştir.

Bu piramitteki bilgiler dikkate alındığında aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

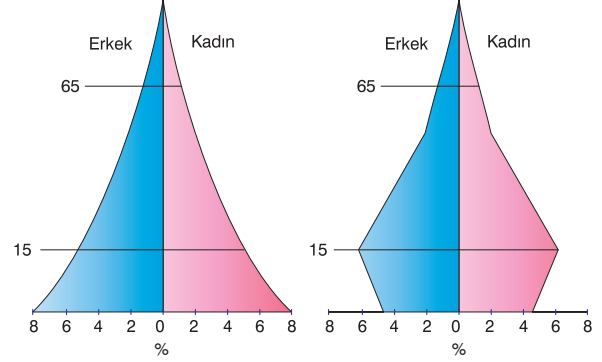
- A) 65 ve üstü yaş grubundaki nüfus oranına
- B) Ülkedeki kadın nüfus oranına
- C) 0-14 yaş grubundaki erkek nüfus oranına
- D) Yıllık nüfus artış hızı ve oranına
- E) 15-19 yaş grubundaki nüfus oranına

(ÖSYM Sorusu)

Çözüm

ALİŞTIRMALAR

2. Aşağıdaki grafiklerde bir ülkenin 100 yıl önceki ve günümüzdeki nüfus piramitleri verilmiştir.

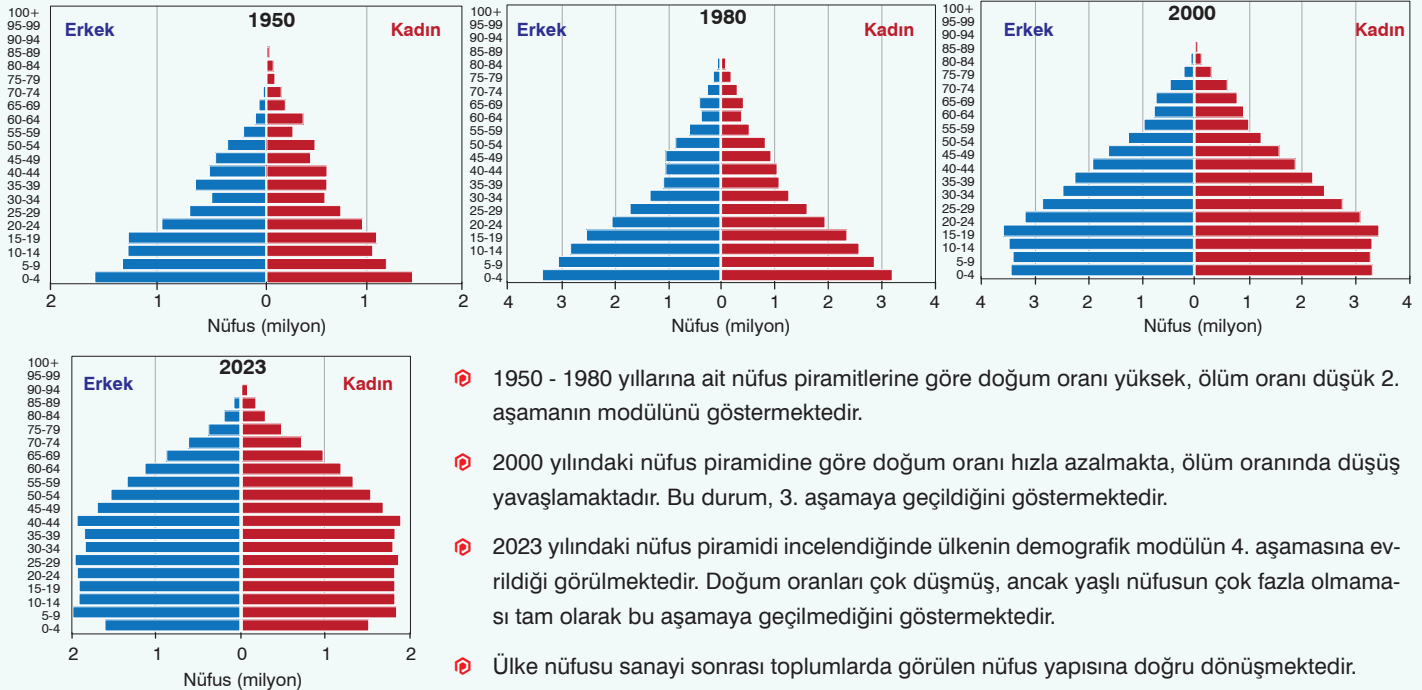
I. Grafik: 100 yıl öncesi

II. Grafik: Günümüz

Ülkenin nüfus piramidinin zaman içerisinde değişiklik göstermesinin nedenlerini yazınız.

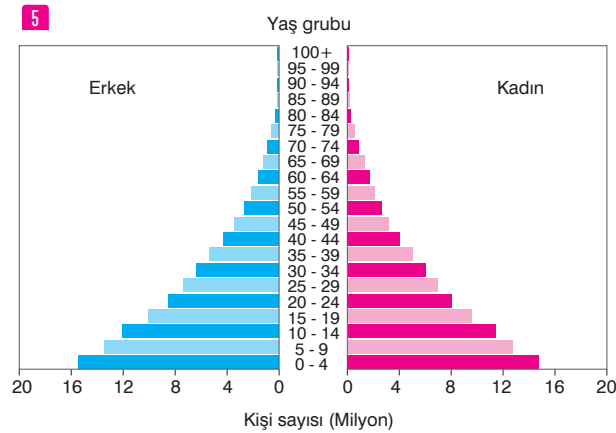
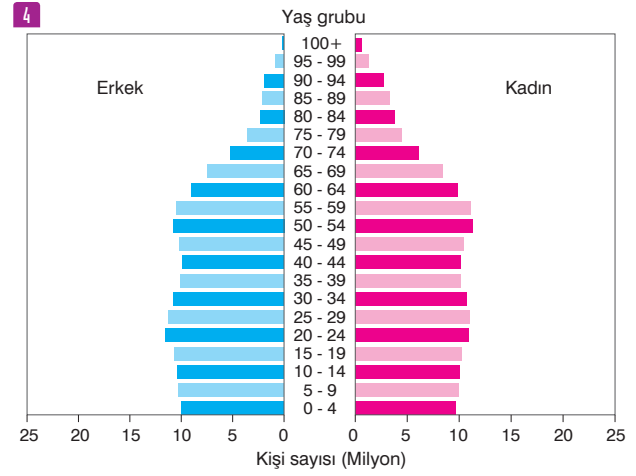
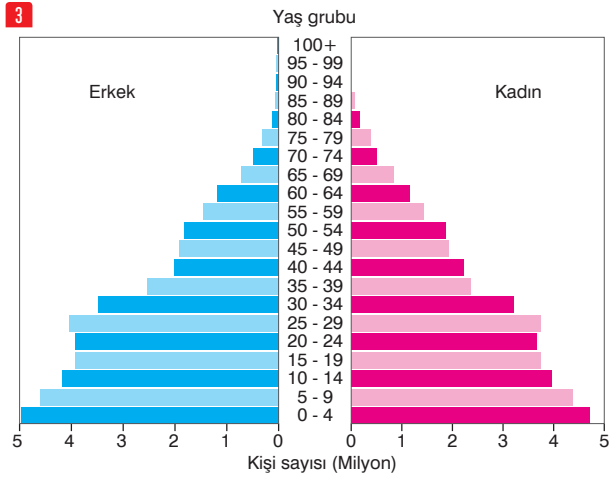
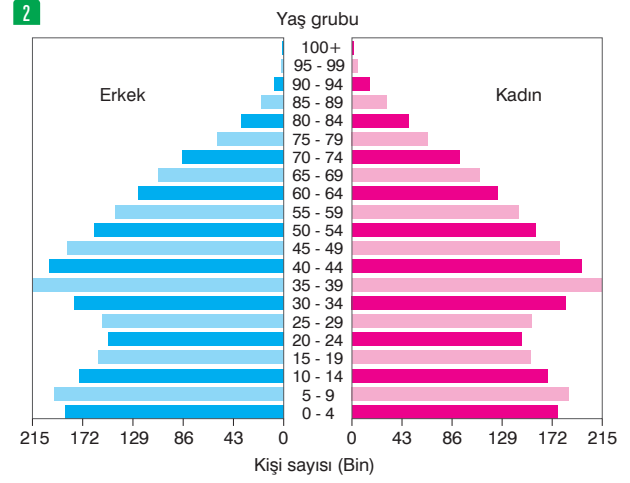
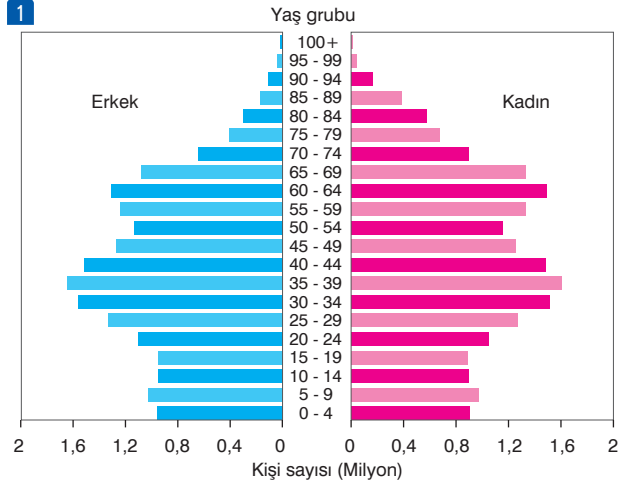
- a.
- b.
- c.
- d.
- e.

Türkiye'nin Demografik Dönüşüm Modeli

ETKİNLİK 3

Gelişmişlik seviyesi göz önüne alındığında, aşağıda nüfusun yaş gruplarına göre dağılışı verilen ülkelerin hangilerine daha çok benzediğini alt kısımlarına yazınız. (Hindistan, ABD, Kanada, Nijerya, Brezilya)

Merkeze Teğet
Geometri

Fizikfinito
Fizik

Meschemy Kimya
Kimya

Biosem
Biyoloji

Coğrafyanın Kodları
Coğrafya

bölüm 4

DOĞAL SİSTEMLER VE SÜREÇLER

ÜNİTE 4

Nüfus Politikaları

NÜFUS POLİTİKALARI

- Ülkelerin nüfus yapısı, dağılışı, nitelik ve niceliğine yönelik aldığı karar ve uygulamalara **nüfus politikası** denir.
 - Nüfus artış hızının düşük olması, nüfusun azalması veya nüfus artış hızının yüksek olması ülkelere göre farklı etkiler meydana getirebilir.
 - Ülke kalkınmasının sürdürülebilir olması, o ülkenin koşullarına uygun nüfus politikasının belirlenmesine bağlıdır.
- Nüfus politikaları, kullanılan yöntem ve tekniklerle ülkelerin ihtiyaç ve amaçları doğrultusunda uygulanır.
- Bir ülkede nüfus politikaları belirlenirken;
 - nüfus artış hızı,
 - sosyal, ekonomik ve siyasi yapı,
 - doğal kaynaklar ile ekonomi arasındaki ilişki,
 - kalkınma hızı gibi ölçütler dikkate alınır.
- Bir ülkenin nüfus politikası; o ülkenin nüfus özellikleri, nüfusla ilgili fırsat ve sorunları analiz edilerek oluşturulur.

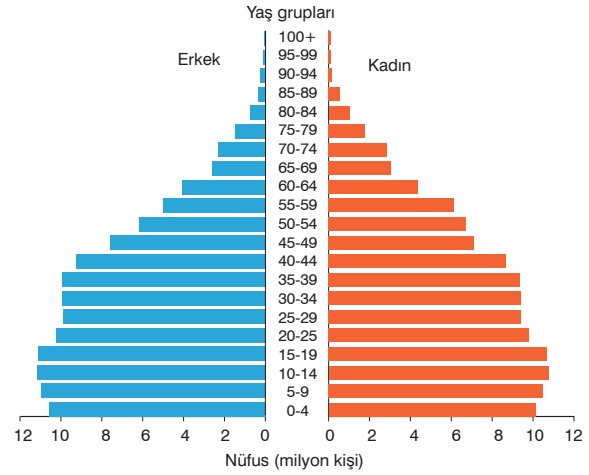
Doğum ve ölüm oranları, nüfusun yaş gruplarına göre dağılışı, eğitim düzeyi, savaş, salgın hastalık, göç, kentleşme ve ekonomik faaliyetlerde insan gücüne duyulan ihtiyaç nüfus politikalarının belirlenmesinde etkilidir. Zamanla bu faktörlerde meydana gelen değişimler, nüfus politikalarının da değişmesine neden olabilir.

- Siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri birbirinden farklı olan ülkelerin uyguladığı nüfus politikaları da farklılık gösterir.

Ülkelerin izlediği başlıca nüfus politikaları şunlardır:

Nüfus Artış Hızını Azaltma

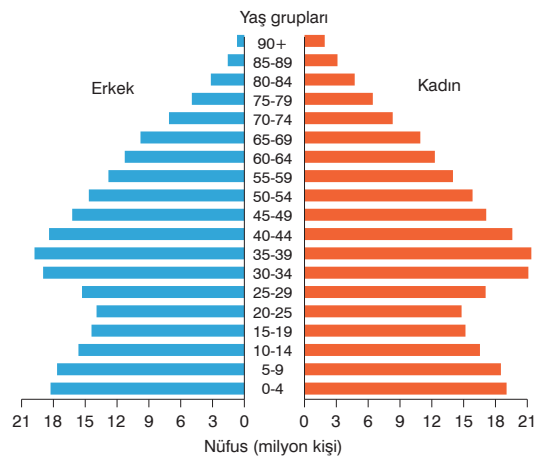
- Nüfus artış hızının kalkınma hızından yüksek olduğu, halkın temel ihtiyaçlarının karşılanamadığı ülkelerde uygulanır.
- Endonezya, Pakistan, Bangladeş, Hindistan ve Nijerya gibi.
- Bu planlamadaki amaç; nüfus artış hızının fazla olmasından kaynaklanan doğal kaynakların aşırı tüketimi, yetersiz beslenme, konut açığı, işsizlik, çarpık kentleşme gibi sorunların önüne geçmektir.

Nüfus artış hızını azaltmada başarılı olmuş bir ülkenin nüfus piramidi

Nüfus Artış Hızını Artırma

- Nüfus artış hızının kalkınma hızından düşük olduğu gelişmiş ülkelerde uygulanır.
- Yaşlı nüfus oranının artması, iş gücü açığına neden olarak ülke ekonomisini olumsuz etkiler. Bu politikanın temel amacı yaşlanma ve iş gücü açığı sorununu önlemektir.
- Almanya, Japonya, İsveç gibi bazı gelişmiş ülkelerde uygulanır.

Nüfus artış hızını artırmada başarılı olmuş bir ülkenin nüfus piramidi

- Bir ülkede nüfus artış hızının düşük olması; genç nüfus oranının azalmasına, yaşlı nüfus oranının artmasına ve çalışma çağındaki nüfusun azalmasına yol açar.
- Bu tür ülkeler doğumları teşvik ederek, çocuk başına maddi yardımları artırarak veya göçmenlere kolaylık sağlayarak nüfuslarını artırmaya çalışırlar.

Örnek 7

K ülkesi nüfus artış hızını artırıcı, L ülkesi ise nüfus artış hızını azaltıcı politikalar izlemiştir. Her iki ülke de uzunca bir dönem uyguladıkları bu politikalarda başarıya ulaşmıştır.

Bu ülkelerle ilgili olarak,

- I. K ülkesinde genç nüfus oranı artmıştır.
- II. K ülkesinde yaşlı nüfus miktarı azalmıştır.
- III. L ülkesinde doğum oranı azalmıştır.
- IV. L ülkesinin genç nüfus oranı artmıştır.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

(ÖSYM Sorusu)

Çözüm

- Nüfus artışı ülkeler arasında değişiklik gösterdiği gibi bir ülke içinde de zamana göre değişime uğrayabilir.
- Eskiden nüfus artış hızının artırılması yönünde politika izleyen bir ülke, zaman içerisinde nüfus artış hızının azaltılması yönünde politikalar izleyebilir.
- Her ülke kendi demografik hedeflerine ulaşabilmek için farklı yollar izlemektedir.

Nüfusun Ülke İçindeki Dağılımını Düzenleme

- Ekonomik kalkınma, alt yapı ve nüfus yoğunluğundaki bölgesel eşitsizlikleri gidermeye yönelik, nüfusun ülke içinde dengeli dağılmasına yönelik uygulanan politikalardır.
- Nüfusun büyük kent merkezlerinden küçük kasaba ve köylere dağıtılması çalışmalarıdır.
- Kanada, Endonezya, Avustralya, Norveç, Çin ve Hindistan gibi ülkelerde uygulanır.

Demografik Yapıyı İyileştirme

- Bazı ülkeler nüfus artış hızını azaltma ve artırmanın yanında mevcut durumu daha iyi hâle getirmek amacıyla bazı çalışmalar yapmaktadır.
- Bu çalışmalar şunlardır:
 - Eğitim seviyesinin yükseltilmesi
 - İstihdam özelliklerinin daha iyi hâle getirilmesi
 - Beslenme ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi
- Hızlı nüfus artışı yaşayan ülkeler, doğum oranlarını ve nüfus artış hızını düşürdüklerinde nüfusun nicelik ve niteliğini geliştirmeye yönelik nüfus politikasını uygulamaya geçerler. Buradaki amaç, ülkenin sosyal ve ekonomik koşullarını iyileştirmektir.
- Geliştirilmek istenen özellikler;
 - sağlık hizmetleri,
 - okuma yazma oranları,
 - eğitim seviyesi ve istihdam durumudur.

Eğitim seviyesinin yükseltilmesiyle nitelikli bireyler yetiştirilir.

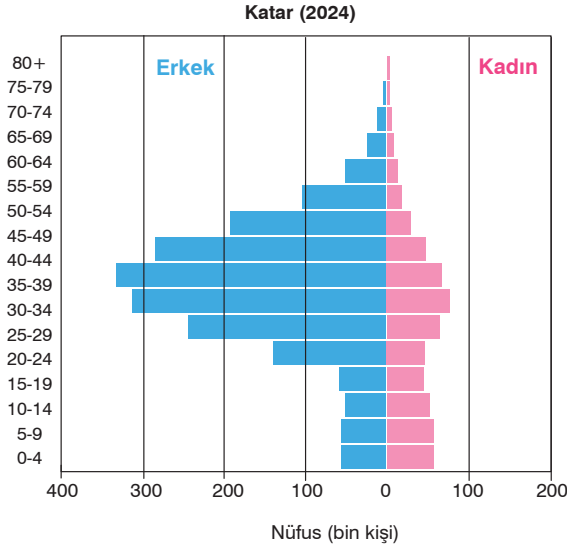
Göç Politikası Belirleme

- İş gücü ihtiyacı fazla olan, ancak bu potansiyeli olmayan ülkeler başka ülkelere göç alarak bu açıklarını kapatmaya çalışırlar.
- Almanya, Katar, ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkeler bu politikayı yaygın olarak kullanır.

Fazla miktarda işçi göçü alan ülkelerin başında Almanya gelir.

Fazla miktarda işçi göçü alan Katar'ın nüfus piramidi

ETKİNLİK - 4

Nüfus artış hızının azalmasının sonuçlarıyla ilgili aşağıdaki durumlardan olumlu olanları işaretleyiniz.

- ☐ 1. Anne ve bebeklerin sağlık koşulları iyileşir.
- ☐ 2. İş gücü azalır, göçmen nüfus artar.
- ☐ 3. Ürünlere talep artar ve üretim yavaşlar.
- ☐ 4. Eğitim düzeyi yükselir.
- ☐ 5. Kişi başına düşen millî gelir ve tasarruflar artar.
- ☐ 6. Yaşlı nüfus artar.
- ☐ 7. Yaşam standardı yükselir.
- ☐ 8. Genç nüfus azalır, nüfus dinamizmini kaybeder.

Örnek - 8

Dengeli nüfus, ülkelerin devamlılığı ve iş gücü ihtiyacının karşılanması için önemli bir unsurdur. Ancak bazı ülkelerin nüfuslarının azalmaya başladığı ve bu ülkelerin gelecekte büyük sıkıntılar yaşayacağı öngörülmektedir. Bu ülkeler, nüfuslarını artırmak için çeşitli politikalar uygulamaktadır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi böyle bir ülkeye ait özellik olamaz?

- A) Yaşlı nüfus miktarı fazladır.
- B) Nüfus piramidinin tabanı dardır.
- C) Sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların sayısı fazladır.
- D) Eğitim, sağlık ve kültürel hizmetler gelişmiştir.
- E) İç göçler fazladır.

(ÖSYM Sorusu)

Çözüm

ETKİNLİK - 5

Nüfus artış hızının artmasının sonuçlarıyla ilgili aşağıdaki durumlardan olumsuz olanları işaretleyiniz.

- ☐ 1. Üretim artar, iş gücü ucuzlar.
- ☐ 2. Tüketim artar, tasarruflar azalır.
- ☐ 3. Ekonomik kalkınma hızı yavaşlar.
- ☐ 4. Ticaret canlanarak yeni iş sahaları oluşur.
- ☐ 5. Temel ihtiyaçların karşılanması zorlaşır.
- ☐ 6. Vergi gelirleri artar.
- ☐ 7. Doğal kaynaklar hızla tükenir.
- ☐ 8. Bağımlı nüfus oranı ve demografik harcamalar artar.

TÜRKİYE'NİN NÜFUS POLİTİKALARI

- Nüfus artış hızı ve doğum oranları, Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelerden etkilenmiştir.
 - Doğum oranlarındaki değişim ve nüfus artış hızına göre de farklı dönemlerde farklı politikalar izlenmiştir.
- Türkiye'de 1923 - 1932 yılları arasında kapsayan dönemde nüfus artış hızını artırmayı amaçlayan politikalar uygulanmıştır. Bu duruma neden olarak da insan gücüne duyulan ihtiyacın fazla olması ve nüfus artış hızının düşüklüğü gösterilebilir.
- Türkiye'de 1965 - 1980 yılları arasında kapsayan dönemde nüfus artış hızını azaltmayı amaçlayan politikalar izlenmiştir. Bu dönemde beslenme ve sağlık koşullarının iyileşmeye başlamasıyla birlikte hızlı nüfus artışı görülmüştür. 1980 - 2005 yılları arasında kapsayan dönemde ise nüfus artış hızının artırılması ya da azaltılmasından ziyade nüfusun niteliğinin iyileştirilmesi üzerinde durulmuştur.
 - Eğitim düzeyinin yükselmesi, kadınların iş hayatında daha fazla yer alması ve kentleşmenin artmasıyla 2000'li yılların başlarında nüfus artış hızı düşmeye başlamıştır.
- 2005'ten sonraki dönemlerde nüfus politikasında değişiklik gündeme gelmiş ve nüfus artış hızını artırmayı amaçlayan politikalara dönülmüştür.
 - 2000'li yılların başından itibaren şehirleşme, kadının iş hayatında daha fazla yer alması ve eğitim seviyesinin yükselmesi sonucu nüfus artış hızı binde 5'in altına düşmüş, doğurganlık hızı giderek azalmıştır.

📌 Türkiye'deki nüfus politikaları, sadece nüfus artış hızını kontrol etmeyi hedeflememiştir. Aynı zamanda Türkiye'nin kalkınma hamlelerini gerçekleştirmeyi, toplumun refahını artırma-
yı, nüfusun nitelik ve niceliğini geliştirmeyi de amaçlamıştır.

• Hükümetler, nüfus politikalarının hayata geçirilmesinde öncü bir rol üstlenerek gerekli yasal düzenlemeleri yapmıştır. Ayrıca halkı bilinçlendirme faaliyetlerine önem vermiş, nüfus politikasına göre eğitim ve sağlık uygulamaları geliştirmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu

Ekonomi, demografi, çevre, bilim, teknoloji gibi alanlarda ülkemize ait resmi istatistik veri toplayarak değerlendirmekte ve analiz ederek yayımlamaktır.

Nüfusla ilgili istatistik veriler; harita, tablo ve grafik seçenekleri ile kurumun internet sitesinden yayınlanmaktadır.

Örnek 9

Cumhuriyet Dönemi'nde; Türkiye'de, farklı dönemlerde çeşitli nüfus politikaları uygulanmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında nüfus artışına yönelik politikalar, 1960'lı yıllardan sonra artış hızını azaltacak politikalar, 2014 yılından sonra ise artış hızını yükseltme yönünde nüfus politikaları uygulanmıştır.

2014 yılı sonrasında uygulanan bu politikanın temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?

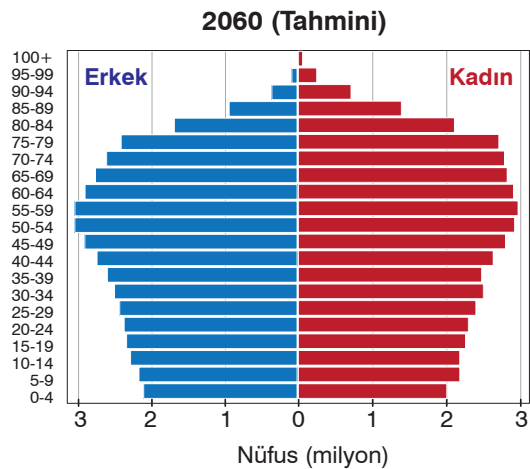
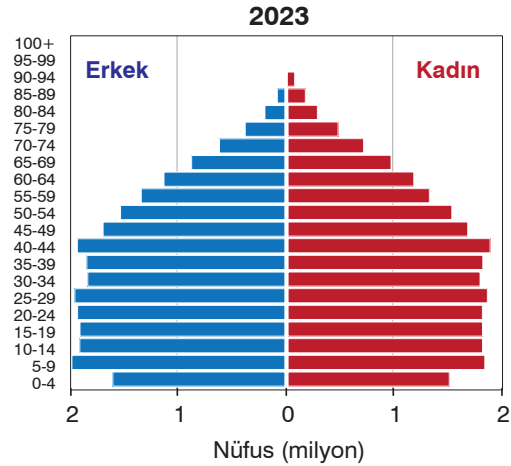
- A) Dinamik genç nüfusun korunması
B) Bebek ölüm oranlarının azaltılması
C) Ülke dışına göçlerin sınırlandırılması
D) Boşanma oranlarının azaltılması
E) Eğitimli nüfusun artırılması

(ÖSYM Sorusu)

Çözüm :-

ETKİNLİK 6

Aşağıdaki grafiklerde Türkiye'nin 2023 yılına ait nüfus piramidi ile 2060 yılına ait tahmini nüfus piramidi verilmiştir. Grafiklerdeki bilgilere göre soruyu cevaplayınız.

2060 yılında, 2023 yılına göre Türkiye nüfusunda meydana gelebilecek nüfus değişimlerini yazınız.

[illegible]

Merkeze Teğet
Geometri

Fizikfinito
Fizik

Meschemy Kimya
Kimya

Biosem
Biyoloji

bölüm 1

EKONOMİK FAALİYETLER VE ETKİLERİ

ÜNİTE 5

Ekonomik Faaliyetleri Etkileyen Coğrafi Faktörler

EKONOMİK FAALİYETLERİ ETKİLEYEN COĞRAFİ FAKTÖRLER

İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamak ve daha iyi yaşam şartlarına sahip olabilmek amacıyla yapmış oldukları etkinliklere ekonomik faaliyet denir. Ekonomik faaliyetler; **üretim**, **dağıtım** ve **tüketim** olmak üzere üç temel unsurdan oluşur.

ÜRETİM

Mal ve hizmetlerin bir dizi işlemlerden geçirildikten sonra insanların kullanabileceği duruma getirilmesidir.

DAĞITIM

Üretilen mal ve hizmetlerin bir yerden başka bir yere taşınması faaliyetidir.

TÜKETİM

Mal ve hizmetlerin tüketiciler (insanlar) tarafından kullanılmasıdır.

Ekonomik faaliyetler; **kaynak girdisi**, **üretim süreci** ve **ürün çıkışı** (mal ve hizmet) faaliyetlerinden oluşur.

Üretim sektörü içerisinde birincil ve ikincil ekonomik faaliyetler yer almaktadır.

- **Birincil faaliyetler**; tarım, hayvancılık, ormancılık, madencilik gibi ham madde elde etmeye yönelik sektörlerdir.
- **İkincil faaliyetler** ise ham maddelerin işlendiği sanayi, enerji üretimi ve inşaat sektöründen oluşur.

Sanayi sektöründeki otomobil üretimi

Üretim ile tüketim arasındaki köprüyü ise **dağıtım** kurar. Dağıtım faaliyetleri içerisinde ticaret ve ulaşım yer almaktadır.

Dağıtımdaki gelişmeler, üretimi ve tüketimi karşılıklı olarak etkiler.

Günümüzde ulaşımın gelişmesiyle hız kazanan dağıtım, hem üretimi hem de tüketimi büyük ölçüde artırmıştır.

İnsanların ihtiyaçlarının çeşitlenmesi, üretimin artması ve dağıtımın kolaylaşması sonucu tüketimde büyük bir artış görülmektedir.

Eskiden insanlar ihtiyaç duydukları malzemeleri kendileri üretirken veya yakın çevrelerinden temin ederken, günümüzde dağıtımın gelişmesiyle dünyanın en uzak köşelerinden dahi istediği ürünlere ulaşabilmektedir.

EKONOMİK FAALİYETLERİ ETKİLEYEN DOĞAL FAKTÖRLER

Doğal koşullar bazen ekonomik faaliyetleri olumlu etkilerken, bazen de sınırlandırmaktadır. Bir yerde yürütülen ekonomik faaliyetlerin gelişmesinde ulaşım güzergâhları, enerji kaynakları, pazar ve ham maddeye yakınlığın etkisi daha fazladır.

İklim Koşulları

Sıcaklık, yağış miktarı, yağışın mevsimlere dağılımı, nem oranı gibi faktörler tarımsal üretim üzerinde doğrudan etkilidir.

Toprağın verimli olması tarımsal üretimi; bitki örtüsü de orman ürünleri üretiminin yanı sıra hayvancılık ve arıcılığı etkilemektedir.

Toprak ve Bitki Örtüsü

Yeryüzü Şekilleri

Yeryüzü şekilleri ulaşımı etkilediği için üretim, tüketim ve dağıtım faaliyetlerini de etkiler.

Tarım, sanayi ve enerji üretimi için tatlı su kaynakları büyük önem taşımaktadır.

Su Kaynakları

Ham Madde ve Enerji Kaynakları

Ham maddenin işlenebilmesi için sanayi tesislerine, sanayi tesislerinin de enerji kaynaklarına ihtiyacı vardır.

İklim; tarımsal faaliyetler üzerinde etkili olmaktadır. Ayrıca bazı sanayi kollarının yer seçiminde de önemli etkiye sahiptir. Örneğin; konserve fabrikaları ürünün yetiştirildiği yerlerin yakınına kurulur.

Sıcaklık ve yağışın fazla olduğu Muson Asyası'nda pirinç (çeltik) tarımı yaygın bir üretim faaliyetidir.

Sıcaklık ve yağış durumu açık alanda gerçekleşen inşaat, gemi imalatı, uçak gövdesi üretim ve montajı gibi faaliyetler üzerinde doğrudan etkilidir.

Üretimi dışarıda gerçekleşen gemi imalatı düşük ve yüksek sıcaklıklarla yağıştan olumsuz etkilenir. Böyle durumlarda üretim yavaşlar.

İklim şartları, insanların ihtiyaçlarının mevsime göre değişmesine neden olur. Kışın kışlık giyecek ve ısınma giderleri artmaktadır.

İklim koşulları su, güneş ve rüzgâr ile çalışan santrallerdeki enerji üretiminde dalgalanmaya neden olur.

Bulutluluk oranının yıl boyunca az olduğu kurak iklimler güneş enerjisi üretimine elverişlidir.

Kötü hava koşulları, bir taraftan üretimi, diğer taraftan ürünlerin tüketim merkezlerine ulaştırılmasını zorlaştırarak dağıtım ve tüketimi etkiler.

Olumsuz hava koşulları bazı ürünlere ulaşmayı zorlaştırarak fiyatların yükselmesine yol açar.

Örnek 1

Ekonomik faaliyetleri etkileyen doğal faktörlere, aşağıdakilerden hangisinde verilen unsurlar örnek gösterilemez?

Üretim	Dağıtım	Tüketim
A) Su kaynakları	Yer şekilleri	İklim
B) Toprak yapısı	İklim	Yer şekilleri
C) Teknoloji	Sermaye	Ulaşım
D) Yer şekilleri	Bitki örtüsü	Toprak yapısı
E) Ham madde	İklim	Yer şekilleri

Çözüm

Su kaynakları, tarımsal sulamada, termik ve nükleer santrallerde soğutma ya da buhar elde etme amacıyla kullanılmaktadır. Ayrıca kâğıt, demir-çelik ve dokuma sanayisinde suya duyulan ihtiyaç çok fazladır.

Su kaynakları; yeryüzü şekillerinin elverişli olduğu yerlerde önemli hidroelektrik üretim sahalarıdır.

Yeryüzü şekilleri engebeli olan yerlerde üretim ve dağıtım faaliyetleri sınırlıdır. Genel olarak düz arazilerde üretim ve dağıtım faaliyetleri, dağlık bölgelere göre fazladır.

Dağlık ve engebeli alanlar hem tarım ve sanayi faaliyetlerini sınırlandırmakta hem de ulaşımı zorlaştırmaktadır.

Toprak, tarımsal üretimin yanı sıra tuğla-kiremit, seramik, fayans üreten sanayi kollarının ham madde ihtiyacını karşılamaktadır.

Ham madde ve enerji kaynakları sanayinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Bu kaynakların fazla olduğu alanlarda sanayi üretimi de fazladır.

Demir-çelik sanayisi genellikle taş kömürü bakımından zengin alanlarda gelişme göstermiştir. Karabük ve Karadeniz Ereğli'nde demir-çelik fabrikalarının kurulması bu bölgelerde taş kömürünün çıkarılması ile ilgilidir.

Meyve-sebze, et ve süt, balık, şeker pancarı gibi bozulabilir ürünleri işleyen tesisler genellikle ham madde üretim alanlarının yakınına kurulur.

Konserve fabrikaları meyve ve sebze üretiminin fazla olduğu Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde yaygın göstermiştir.

ETKİNLİK 1

Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları uygun kelimelerle doldurunuz.

- Üretim ve tüketim arasındaki bağ, mal ve hizmet üretim alanlarından tüketim merkezlerine ulaştırılması yoluyla sağlanır.
- Türkiye'nin doğu kesimlerinde özelliklerinin ulaşımı olumsuz etkilemesi dağıtım faaliyetlerini sınırlandırmıştır.
- Grönland, Sibiry ve Büyük Sahra'da koşullarının elverişsiz olması tarımsal üretimi sınırlandırmıştır.
- Amazon ve Kongo havzaları ile Güneydoğu Asya takımadaları ürünlerine yönelik üretim alanları içerisinde yer almaktadır.
- Demir-çelik sanayisinin genellikle bakımından zengin alanlarda kurulduğu görülmektedir.

Örnek 2

Aşağıdakilerden hangisi et ve süt ürünlerine dayalı tesislerin kuruluş yerinin belirlenmesinde dikkat edilmesi gereken özelliklerden biri değildir?

- A) Ham madde kaynaklarına yakın olması
- B) Ulaşım imkanlarının gelişmiş olması
- C) Yer şekillerinin elverişli olması
- D) Pazar olanaklarının fazla olması
- E) Nüfus ve yerleşmenin seyrek olması

Çözüm

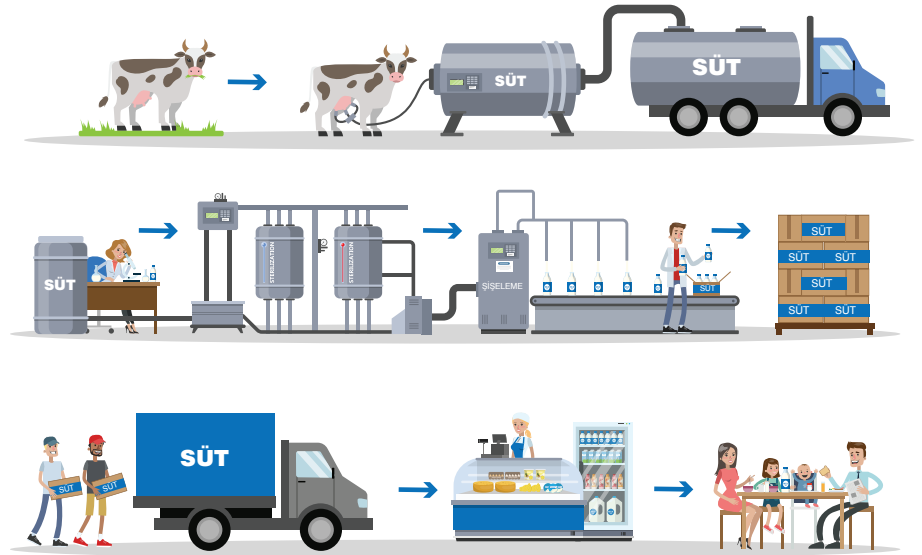
Doğal faktörlerin üretim üzerindeki etkilerini görebilmek açısından süt üretimi ve işlenmesi aşamaları aşağıda verilmiştir:

Sütün Üretimi Aşamasında İklim ve Bitki Örtüsünün Etkileri

- ⦿ Otlaklar gür olduğunda verim artar. → Hazır yem tüketimi azalır. → Maliyet düşer.
- ⦿ Yazların kurak geçtiği yerlerde otlaklar kurur. → Hazır yem tüketimi artar. → Maliyet artar.
- ⦿ Kış mevsiminde hayvanlar kapalı ortamda suni yemlerle beslenir. → Maliyet artar.

Sütün İşlenmesi Aşamasında İklimin Etkileri

- ⦿ Pastörize veya UHT süt aşamasında belli bir sıcaklık gereklidir. Yaz aylarında ısıtma işleminde kullanılan buhar ve sıcak sudaki ısı kaybı az olacağından enerji tüketimi azalır.
- ⦿ Süt, yaz aylarında çabuk bozulur. Bu nedenle yüzlerce köy ve kasabayı dolaşan süt toplama tankerlerinde soğutma sistemi bulunmalıdır. Bu durum maliyeti artırır.
- ⦿ 10 °C'nin altındaki sıcaklıklarda sütün bozulması gecikeceğinden araçların soğutma için harcadıkları enerji azalır.

Sütün üretim, dağıtım ve tüketim aşamaları

EKONOMİK FAALİYETLERİ ETKİLEYEN BEŞERİ FAKTÖRLER

- ⦿ Ekonomik faaliyetlerin dağılışı ve gelişmesinde doğal faktörlerin yanı sıra nüfusun özelliği (miktarı, artış hızı, yaş yapısı, eğitim düzeyi vb.), iş gücü, sermaye, teknoloji gibi beşerî faktörler de etkilidir.
- ⦿ Bir ülkenin ekonomik büyüme hızı ile nüfus artış hızı dengeli olmalıdır. Gelir düzeyinin yükselmesi, insanların ihtiyaçlarını çeşitlendirmekte ve tüketimi artırmaktadır.

Üretimi Etkileyen Beşerî Unsurlar	Dağıtım Etkileyen Beşerî Unsurlar	Tüketimi Etkileyen Beşerî Unsurlar
İş gücü ve özellikleri	Ulaşım ve teknolojik gelişmeler	İhtiyaçlar
Sermaye	Modern pazarlama teknikleri	Gelir düzeyi
Teknolojik gelişmeler	İnsan kaynakları	Teknolojik gelişmeler
Ekonomi politikaları	Yerleşim özellikleri	Reklam
Ulaşım	İletişim	Moda

⦿ Aşağıda buğday bitkisinin üretiminden tüketim aşamasına kadar geçen süreçte etkili olan bazı beşerî faktörler gösterilmiştir:

⦿ Ekonomik faaliyetlerde **iş gücü ve özellikleri** önemlidir. Dünya genelinde makineleşme artmasına rağmen iş gücünün varlığı ve maliyeti önemini korumaktadır.

➤ İş gücü, vasıflı ve vasıfsız olmak üzere ikiye ayrılır.

⦿ Çeşitli sanayi kollarında üretim bazen ülke dışında gerçekleştirilmektedir. Bu durumun temel nedeni üretim yapılan ülkelerde iş gücünün daha ucuz olmasıdır.

➤ Japonya, ABD, Almanya gibi gelişmiş ülkeler; iş gücü maliyetinin düşük olmasından dolayı üretimlerinin bir kısmını Çin, Hindistan, Pakistan, Bangladeş ve Endonezya gibi ülkelerde yaptırmaktadır.

⦿ **Sermaye**, ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü tesislerin kurulması, devamlılığı ve gelişmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

➤ Dünya genelinde yeterli sermayeye sahip ülkeler, ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı yerlerdir. Batı Avrupa ülkeleri, Japonya ve ABD bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Dünya genelinde çok uluslu şirketlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu şirketler, üretim faaliyetlerini birden fazla ülkede yürütebilmektedir. Bu sayede hem maliyetler düşmekte, hem sermaye hareketliliği yaşanmakta hem de ülkeler arasındaki ticaret canlılık kazanmaktadır.

⦿ Devletler, uyguladıkları **ekonomi politikaları** ile ekonomik faaliyetlere yön vermektedir.

➤ Bazı ülkelerde ekonomik faaliyetler büyük ölçüde devletin kontrolünde gerçekleşir. Bu tür ülkelerde devletçilik politikası ön plandadır.

➤ Bazı ülkelerde devletin ekonomiye müdahalesi sınırlıdır. Bu tür ülkelerde serbest piyasa ekonomisi hakimdir.

➤ Gelişmekte olan ülkelere yabancı sermaye girişi ekonomik, hukuki ve siyasal istikrar sağlandığı ölçüde gerçekleşir.

⦿ **Teknolojik gelişmeler**; mal ve hizmet üretimi ile bunların dağıtım ve tüketiminin hızlı ve kolay bir şekilde gerçekleşmesini sağlar.

➤ Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde teknolojiyi etkin şekilde kullanan ülkeler ekonomik gelişmişlik seviyelerini yükseltmişlerdir.

➤ Japonya ve Güney Kore, sanayi üretiminde yeterli ham maddeye sahip olmamasına rağmen, kullandığı yüksek teknoloji sayesinde sanayi faaliyetlerini geliştirmiş ülkelerdir.

⦿ Teknolojinin gelişmesi dört sanayi devriminin gerçekleşmesini sağlamıştır. Bu devrimlerin sonucunda üretim maliyetleri düşerken, üretimin hızı ve kalitesi artmıştır.

⦿ Bu önemli sanayi devrimleri şunlardır:

- 1970'lerin sonunda buhar gücüyle çalışan mekanik üretimin gerçekleşmesi
- 1870'lerde elektrikle çalışan seri üretime geçilmesi
- 1960'larda elektronik tabanlı otomatik üretime geçilmesi
- 2000'lerde yeni ve birbirine bağlı dijital teknolojilerle üretime geçilmesi

⦿ **Ulaşım**; mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketiminde doğrudan etkilidir. Sanayi faaliyetleri için gerekli olan ham maddenin fabrikalara taşınması ve işlenmiş maddelerin pazarlara gönderilmesi ulaşım sistemleriyle ilgilidir.

➤ Dünya genelinde turizm faaliyetlerinin gelişmesinde ulaşım sistemlerindeki gelişmelerin payı fazladır.

➤ Dünya genelinde modern ve işlek limanlara sahip ülkeler, aynı zamanda sanayi veya ticaretin de gelişmiş olduğu ülkelerdir. Japonya, ABD, Almanya, Çin ve ABD örnek olarak verilebilir.

⦿ Bazı ürünlerin tüketimi, önemli ölçüde tanıtıma yani **reklam** süreçlerine bağlıdır. Her ürünün üreten birçok marka bulunmaktadır. Bu nedenle firmalar arasında yoğun bir rekabet vardır.

⦿ Üretilen bir ürünün dünyanın her yerinde aynı oranda tüketilmesi **gelir düzeyi** ile yakından ilgilidir.

Gelir düzeyi yükseldikçe insanlar yaşamlarını kolaylaştıran farklı ürünlere yönelmektedir.

- Tüketicinin artmasında teknoloji sayesinde ürünlerin kolay ve ucuz üretilmesi, tüketiciye hızlı ulaştırılması, kitle iletişim araçlarıyla reklamının yapılması ve moda hâline gelmesi önemli rol oynamaktadır.

Ulaşım sistemlerindeki gelişmeler sayesinde ürünlerin özel olarak yapılmış araçlarla sağlıklı bir şekilde tüketiciye ulaştırılması pazarlama süreçlerini kolaylaştırmıştır.

Örnek 3

Dağıtım ve pazarlamanın güvenli ve hızlı bir şekilde yapılabilmesinde,

- I. insan kaynakları,
- II. dokusuna göre yerleşmelerin özellikleri,
- III. tarım ve hayvancılıktan elde edilen ürünler

özelliklerinden hangileri etkili olmaktadır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

Çözüm

ETKİNLİK 2

Aşağıda verilen özellikler üzerinde etkili olan faktörleri doğal (D) veya beşerî (B) olacak şekilde belirtiniz.

1

Tarım elverişli toprakları ve iklimi sayesinde Çukurova, Türkiye'nin en önemli tarımsal üretim alanlarından biridir.

2

Tarım ürünlerini taşımak için Antalya'da sandık ve kasa üreten iş yerleri kurulmuştur.

3

Kar yağışından dolayı ulaşım aksayınca Erzurum ve Kars illerine sebze sevkiyatı durmuştur.

4

Nüfusu fazla olan şehirlerin yakınında et ve süt ürünleri üreten imalathaneler yaygınlaşmaktadır.

Coğrafi Faktörlerin

Ülkelerin yabancı sermayeye karşı olumsuz yaklaşımı, yerli üretimi koruma adına yüksek gümrük vergileri koymaları üretim, tüketim ve dağıtım faaliyetlerini sınırlandırırken; ülkeler arasında oluşturulan ortak pazarlar bu faaliyetleri artırmaktadır.

Örnek 4

Bazı tarımsal ürünlerin çabuk bozulabilecek nitelikte olması bu ürünlerin pazara hızlıca sevk edilmesini gerektirmektedir. Ancak günümüzde bozulabilir nitelikteki bu ürünlerin daha uzak pazarlara götürülebildiği, sözü edilen ürünlerin pazarlanmasında pazarın yakın olma zorunluluğunun yer yer ortadan kalktığı görülmektedir.

Bu ürünlerin günümüzde uzak pazarlara taşınabilmesinde;

- I. tüketim alışkanlıklarının değişmesi,
- II. tarımsal üretimin giderek artması,
- III. soğutmalı ulaşım araçlarının yaygınlaşması,
- IV. paketleme sistemlerinin gelişmesi

faktörlerinden hangileri daha fazla etkili olmuştur?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

(ÖSYM Sorusu)

Çözüm

